

✓ Muelibenzent
de de ...

V.T
20
9
4

Septem Historiarum Libros composuit, ab orbe condito
usque ad Annum Christi 456

PAVLI OROSII VIRI DOCTISSIMI HISTORIARVM
INITIVM AD AVRELIVM AVGVSTINVM.

Ræceptis tuis parui beatissime pater Augusti
ne: atq; utinam tā efficaciter q̄ libēter: q̄q̄ ego
in utranvis partē paḡ de explicito mouear: re
ctene: an secus egerim. Tu enī iam isto iudicio
laborasti: utrūne hoc: quod præcipes possem.
Ego aut̄ solius obedientiæ: si tamen eā uolun
tate conatuq; decorauī: testimonio contentus
sū. Nā & ī magna magni patrisfamilias domo
cū sint multa diuersi generis aīalia adiumento familia
ris rei cōmoda: nō ē tamē canū cura postrema: qb̄ solis
natura insitū est: uolūtariē ad id quo præparantur ur
geri: & p̄ ingenitā quandā obediētīæ formulā sola disci
plinati tremoris expectatiōe suspendi: donec ad pagē
di licentiā nutu signoue mittant. Habēt. n. p̄prios appetit̄ q̄tū brutis
excellētiōres: tantū rōnabilibus p̄pinquātes: hoc ē discernere: amare:
seruire. Nam discernētes inter dominos atq; extraneos nō eos quos ī se
ctant: oderūt. sed p̄ his quos amant zelant: & amantes dominū ac do
mū nō quasi ex natura apti corporis uigilantes: sed ex conscīa sollici
ti amoris īuigilant. Vnde & mystico sacro ī euangeliis: quod edant mi
cas catelli sub mēsa dn̄y. & Chananea mulier nō erubuit dicere: & do
min̄ nō fastidiuit audire. Bt̄s & Tobias ducē angelū sequens canem
comitē h̄re nō spreuit. Igit̄ generali amori tuo speciali amore cōnex̄
uolūtati tuæ uolens parui. Nam cū subiectio mea præcepto p̄nitatis
tuæ factū debeat: totūq; tuū sit: quod ex te ad te redit: op̄ meū hoc so
lo cumulati⁹ reddidi: quod libens feci. Præcepas mihi uti aduersis ua
niloquā prauitatē cor̄: q̄ alieni a ciuitate dei ex locor̄ agrestiuū cōpitis
& pagis pagani uocant̄ siue gētiles: q̄a terrena sapiūt: q̄ cū futura non
quærant: præterita aut obliuiscant̄: aut nesciāt: præsentia tamē tpa ue
luti malis extra solitū infestatissima: ob hoc solū: quod credis xp̄s: &
colis deus: idola aut̄ min⁹ colunt̄: infamāt. Præcepas ergo ut ex oībus
quæ h̄ri ad præsens possunt historiæ atq; annaliū fastis quæcūq; aut
bellis grauias: aut corrupta morbis: aut fame tristia: aut terrar̄ motib⁹
terribilia: aut iundatōib⁹ aquar̄ insolita: aut eruptionib⁹ igniū metuē
da: aut ic̄tib⁹ fulminū plagisq; grandinū sæua: uel etiā; parricidiis fla
gitiisq; misera p̄transacta retro sæcula repperissem: ordinato breuiter

uolumis textu explicarē: maxime cū reuerentiā tuā p̄ficiendo adu er
sum hos ipsos paganos. xi. libro insistētem: quorū iam. x. orientes radii
mox: ut de specula ecclesiasticā claritatis elati sūt: toto orbe fulserunt
leui opusculo occupari nō oportet: & sanct⁹ fili⁹ tuus Iulian⁹ Cartha
ginēsis seruus dei satis fieri sup̄ hac re petitioni suā eadē fiducia: qua
poposcit: exigeret: dedi operam. & me ipsū ī primis cōfusione pressi: cui
plerūq; reputāti supra modū exæstuauisse præsentū clade tēporū ui
debant. Nactus sū. n. præteritos dies nō solū æque: ut hos graues: uerū
etiā tanto atroci⁹ miseros: q̄to lōgi⁹ a remedio ueræ religiōis alienos: ut
merito hac scrutatiōe claruerit regnasse mortē auidam sanguinis dū
ignorat religio: que phiberet a sanguine. Ista illucrescēte illam cōstu
puisse. illam cōcludi: cū ista iam preualet. illam penit⁹ nullam futura
cū hæc sola regnauit: exceptis uidelicet semotis que illis diebus nouis
simis sub fine sæculi & sub apparitiōe antichristi: uel etiam sub cōclu
sione iudicii: q̄b⁹ futuras angustias. quales ante non fuerant dominus
christ⁹ p̄ scripturas sacras sua etiam cōtestatiōe prædixit. cū secūdum
ipsū qdē: qui & nūc & semp̄ ē modū uerū apertiore ac grauiore disci
mine p̄ intollerabiles tribulationes tēporū illorū sanctos p̄batio: impios
p̄ditio sequef. Et quoniam oēs p̄p̄modū tam apud Græcos: q̄ apud
Latinos studiosi ad scribēdū uiri: qui res gestas rerū populorūq; ob
diuturnam memoriam uerbis p̄pagauerūt: initium scribendi a Nino
Beli filio rege Assyriorū fecerūt: qui cū opiniōe cæca mūdi originē cre
aturamq; hominū sine initio credi uelint: cæpisse tamen ab hoc regna
bellaq; definiunt: quasi uere eatenus humanū gen⁹ ritu pecudū uixe
rit. & tūc primū: ueluti ad nouam p̄uidētiam cōcussum suscitatumq;
uigilauerit.

De miseria hominum per peccatum ab initio.

Go initiū miseriæ hominū ab ūitio peccantis hominis ducere
īstitui: paucis dūtaxat iisdēq; breuiter deliberatis. Sūt aut̄ ab
Adam primo homine usque ad Ninū magnū: ut dicūt regē
quando nat⁹ est Abraam: anni tria milia. xxxiiii. qui ab omni
bus historiographis uel omisī: uel ignorati sunt. A Nino aut̄ uel A
braam usque ad Cæsarē Augustum: idest usque ad natiuitatē christi
qui fuit anno imperii Cæsaris. xlii. cū facta pace cū Parthis Iani portæ
clausæ sūt: & bella toto orbe cessarunt: colliguntur anni duo milia. xv. ī
quibus inter se auctores scriptoresque omniū ocia negociaq; triuerūt

Quapropter res ipsa exigat ex his libris quibus breuissime uel pauca attige-
re: qui originem mundi loquentes praeceptorum fidem annuntiatione futu-
rorum: & post subsequa probatione fecerunt: non quo auctoritatem eorum
cuiquam uideamur ingerere: sed quod opera precium sit de opinione uulga-
ta: quae nobis cum omnibus communis est commone. Primum: quia si divina
providentia: quae sicut bona ita pia & iusta est: agitur homo & mundus
hominem autem qui conuertibilitate naturae & libertate licentiae infirmus
& contumax est: sicut pie gubernare eorum opus oportet: ita iuste cor-
rumpi immoderatae libertatis necesse est: iure ab initio hominis per bona malaque
alternantia exerceri hunc mundum sentit quisque pro se atque in se huma-
num genus uidet. Deinde cum ab ipso primo homine peccatum punitioneque
peccati coepisse doceamur: porro autem cum etiam isti de medijs temporibus in-
cohantes: quis superiorum nusquam meminert: nihil nisi bella cladesque de-
scripserint: quae bella quod aliud dicenda sunt: nisi urgentia in alterutrum
mala: mala autem huiusmodi quae tunc erant sicut & nunc sunt in quantum sunt
sine dubio aut manifesta peccata sunt: aut occultae punitiones peccatorum: quod
impedimenti est nos eius rei caput pandere: cuius illi corpus expresserint: &
priora illa saecula quae multo numerosiora monstrabimus: uel tenuissi-
molestari relatu similes miseras protulisse? Dicturus igitur ab orbe con-
dito usque ad urbem conditam: dehinc usque ad Caesaris principatum natiuita-
temque christi: ex quo sub potestate urbis orbis mansit imperium: uel etiam
usque ad dies nostros in quantum ad cognitionem uacare suffecero: conflictatio-
nes generis humani: & ueluti per diuersas partes ardentem malis mundum: fa-
ce cupiditatis incensum e specula ostentatur: necessarium reor: ut primus
ipsum terrarum orbem: quem inhabitat humanum genus: sicut est a maioribus
trifarie distributus: deinde regionibus prouinciisque determinatus expe-
diat: quo facilius cum locales bellorum morborumque clades ostentabuntur: stu-
diosi quique non solum rerum ac temporum: sed etiam locorum sciam consequatur

Maiores nostri in tres partes mundum totum diuisisse

Maiores nostri orbem totius terrae oceani limbo circumsseptus
triquadrum statuerunt. eiusque tres partes Asiam: Europam: & Aphri-
cam uocauerunt: quibus aliqui duas: hoc est Asiam: ac deinde
Aphricam in Europa accipiendam putauerunt. Asia tribus partibus oce-
ano circumcincta per totam transversam plagam orientis extendit. Haec
occasum uersus a dextra sui sub axe septentrionis incipientem contin-
git Europam. a sinistra Aphricam dimittit. sub Aegypto uero & Syria

mare nostrum: quod magnum generaliter dicimus: habet. Europa incipit septentrionalis a flumine Tanai: qua Rhiphæi montes Sarmatico auer si oceano Tanaim fundunt fluuium: qui præteriens aras ac terminos Alexandri magni in Rhobascoꝝ finibus sitos Mæotidas auget paludes: quarum imensa exundatio iuxta Theodosiam urbem Euxinū pontum late ingreditur. Inde iuxta Constantinopolim longe mittunt angustiam: donec eas mare hoc: quod dicimus nostrum accipiat. Europæ in Hispania occidentalis oceanus terminus est maxime ubi apud Gades insulas Herculis columnæ uisunt. & Tyrrheni maris faucibus oceani æstus imittitur. Africæ principium est a finibus Aegypti urbisque Alexandriae ubi Parethonium ciuitas sita est super hoc mare magnū: quod omnes plagas terrasque medias iterluit. inde per loca quæ accolæ catabathy non uocant: haud procul a castris Alexandri magni: & super lacum Calcartium: deinde iuxta superiorum fines Anasitarum missa in transuersum per æthiopica deserta meridianum contingit oceanum. Termini Africæ ad occidentem iidem sunt: qui & Europæ: id est fauces Gaditani freti. ultimus autem finis eius est mons Atlas. & insulæ quas Fortunatas uocant. Et quia breuiter generales tripartiti orbis diuisiones dedi: ipsarum quoque partium regiones: sicut pollicitus sum: significare curabo. Asia ad mediam frontem orientis habet in oceano Eoo ostia fluminis Gangis. a sinistra promontorium Caligardamanam: cui submanet ad Eurum insula Taprobane: ex qua oceanus Indicus uocari incipit. a dextra habens Emodos montes: ubi Caucasus deficit promontorium Samarā: cui ad aequales ostia fluminis subiacent Octorogoræ: ex quo oceanus sericus appellatur. In his finibus India est: quæ habet ab occidente flumen Indum: quod rubro mari accipit: a septentrione montem Caucasum. reliqua ut dixi: Eoo & Indico oceano terminatur. Hæc habet gentes. xliiii. absque insula Taprobane: quæ habet decem ciuitates. & absque reliquis insulis habitabilibus plurimis. A flumine Indo: quod est ab oriente usque ad flumen Tigri: quod est ad occasum: regiones sunt istæ Aracusia: Parthia: Assyria: Persida: & Media situ terrarum montoso & aspero. Hæc a septentrione habent montem Caucasum. a meridie mare rubrum & sinum Persicum. in medio autem sui flumina præcipua Hydaspe & Arabim. in his sunt gentes. xxxii. Sed generaliter Parthia dicitur: quæ in scripturæ sanctæ uniuersa sæpe Mediā uocent. A flumine Tigri usque ad flumen Euphratem Mesopotamia est: incipiens a septentrione inter montem Tauum & Caucasum: cui ad meridiem succedit Babylonia. deinde caldea: nouissime Arabia. ea demum inter sinum Persicum & sinum Arabicum angusto terræ tractu orientem

uersus extendit. In his sunt gentes. xxviii. a flumine Euphrate: quod est ab oriente usque ad mare nostrum: quod est ab occasu: deinde a septentrione: id est a ciuitate Dacusa: quae in confinio Cappadociae & Armeniae sita est. haud procul a loco ubi Euphrates nascitur usque ad aegyptum & ad extremum sinum Arabiae: quae est ad meridiem longo angustoque sulco saxis insu- lisque creberrimo. a rubro mari id est ab oceano occasu uersus extendit: Syria generaliter nominatur: habens maximas prouincias Comagenae: Phoeniciam & Palaestinam absque Saracenis & Nabathaeis: quorum gentes. xii. sunt. In capite Syriae Cappadocia est: quae habet ab oriente Armeniam. ab occasu Asiam. ab aequinoctio Themiscirios campos & mare Cimmericum. a meridie Tauum montem: cui subiacet Cilicia & Isauria usque ad Cilicum sinum: quae spectat contra insulam cypri. Asia regio uel: ut proprie dicam Asia minor absque orientali parte: quae ad Cappadociam Syriamque progreditur: undique circumdata est mari. a septentrione ponto Euxino. ab occasu Propontide. atque Hellesponto. a meridie mari nostro ubi est mons Olympus. Aegyptus inferior ab oriente habet Syriam Palaestinam. ab occasu Libyam. a septentrione mare nostrum. a meridie montem: quae appellatur Climax. & aegyptus superiorem. flumenque Nilum: quae de litore incipientis maris rubri uideatur emergere in loco quae dicitur Molyon: deinde diu ad occasum perfluens faciens in sulcam nomine Meroen in medio sui: nouissime ad septentrionem inflexa: tempestiusque aucta incrementis plana aegypti rigat. Hunc aliqui auctores ferunt haud procul ab Atlante hinc fontes: & continuo harenis mergi. inde iterum breui spacio uastissimo lacu exundare: atque hic oceano tenus orientem uersus per aethiopicam desertam prolabi: rursusque inflexum ad sinistram ad aegyptum descendere. Quod quidem uerum est esse huiusmodi flumen magnum: quae tali ortu tali que cursu sit: & re uera tot tantaque monstragignat: quem utique prope fontem barbari Dana nominant. ceteri uero accolae Nuhul uocant. Sed hic in regione gentium: quae Libyae aegyptiae uocantur: haud procul ab illo flumine: quem a litore maris rubri prorumpere diximus: inuenso lacu accepta assumit: nisi forte occulto meatu in alueum eius: quae ab oriente descendit eructet. aegyptus superior in orientem per longum extendit: cui est a septentrione sinus arabicus. a meridie oceanus. Nam ab occasu ex inferiori aegypto incipit. ad orientem rubro mari terminatur ubi sunt gentes. xxiiii. Et quoniam meridiana pars uniuersae Asiae descripsi: superest ut ab oriente ad septentrionem partem quae restat expediam Mons caucasus iter colchos: quae sunt super cimmericum mare: & inter Albanos quae sunt ad mare caspium primum attollitur: cuius quidem usque in ultimum orientem unum uidetur iugum. sed multa sunt nomina. Et multi hoc ipsum

iugū Tauri montes credi uolūt: quia se uera Parchoatras mōs Arme-
niæ inter Taurū & Caucasū medi' continuare Taurū cū Caucaſo pu-
tatur. Sed hoc ita nō eſſe diſcernit fluui' Euphrates: qui de radice Par-
choatræ mōtis effuſus tendens in meridiē ipſū ad ſiniſtrā Taurū ex-
cludit. Ad dexterā itaque ipſe Caucaſus inter colchos & Albanos ubi
& portas hęc mons Caucaſus dicitur: a portis caſpiis uſq; ad Armeni-
as pylas: uel uſque ad fontē Tigris flumīs inter Armeniā & Iberiam
mōtes Acroceraunii dicūtur. A fonte Tigris uſque ad Carras ciuita-
tē inter Maſſagetæ & Parthos mons Ariobarzones. A Carris ciuitate
uſq; ad oppidū Cathippi iter Hyrcanos & Bactrianos mons Memar-
mali: ubi amomū naſcitur: a quo pximū iugū mons Parthau dicitur
Ab oppido cathippi uſque ad uicū Saphæ inter Dahaffaraucas & Par-
thyenas mons Oſcobares: ubi Ganges fluui' orif. & Laſer naſcitur. A
fonte flumīs Gangis uſq; ad fontes flumīs Octorogorræ: qui ſūt a ſe-
ptentriōe: ubi ſunt mōtani Paropanifadæ & mons Taur'. A fontibus
Octorogorræ uſq; ad ciuitatē Octorogorrā iter Hūnos & Scythas &
Gangaridas mons caucaſus. Ultim' autē inter Eoſas & Paſiadras mōs
Imau': ubi flumē chriſoroas & pmontoriū Samara orientali excipit
oceanō. Igitur a mōte Imatio: hoc ē ab imo caucaſo & dextra oriētis pte
qua ocean' Sericus tendit uſq; ad pmontoriū Boreū & flumē Boreū
& inde tenus ſcythico mari: quod ē a ſeptentriōe uſq; ad mare caſpiū
quod ē ab occaſu: & uſque ad extentū caucaſi iugū: quod ē a meridiē
Hyrcanoꝝ & Scythæꝝ gentes ſunt: xlii. ppter terræ infœcundā diffu-
ſionem late oberrantes. Mare caſpiū ſub aquilōis plaga ab oceāo orif
cuius utraq; circa oceanū litora loca deſerta incultaq; habent. idē me-
ridiem uerſus p longas anguſtias tendit: donec p magna ſpatia dilata-
tū Caucaſi montis radicibus terminetur. Itaque a mari caſpio quod ē
ad orientē p ora oceanī ſeptentrionalis uſque ad Tanaim fluuium &
Mæotias paludes: quæ ſūt ad occaſū p lit' Cimmerici maris: quod eſt
ab Aphrico uſq; ad caput & portas Caucaſi: quæ ſūt ad meridiē gen-
tes ſūt. xxxiiii. S; generaliter regio pxia Albania ulterior ſub mari &
mōte caſpio Amazonū nūcupat. Expliciti autē ſūt q̄ breuiſſime fines
Aſiæ. Nūc autē Europā inquantū cognitioni hoīs concedit: ſtilo pu-
gabor. A montibus Khiphæis ac flumine Tanai Mæotiſq; paludib':
quæ ſunt ad orientē p litus ſeptentrionalis oceanī uſq; ad Galliā Belgi-
cam & flumē Rhenū: quod ē ab occaſu: deinde uſq; ad Danubiū: quē
& Iſtꝝ uocant: q̄ ē a meridiē ad orientē directus ponto accipit. ab oriē-
te Alania ē: in medio Dacia: ubi & Gotia. deinde germania eſt: ubi plu-

rimā partē Sueui tenent: quōrum oīū gētes sūt. līiii. Nūc q̄cquid Danu-
bius a barbarico ad mare nostrū secludit: expediā. Mœsia ab oriente h3
ostia flumīs Danubii. ab euro Thraciā. a meridie Macedoniā. ab aphri-
co Dalmatiā. ab occasu Istria. a circio Pānoniā. a septentriōe Dannbiū.
Thracia habet ab oriente Propontidis sinū & ciuitatē cōstantinopolī
quæ Bizantiū prius dicta ē. a septentriōe partē Dalmatiæ. & sinū Eu-
xini pōti: ab occasu & Aphrico Macedoniā. a meridie Aegæum mare.
Macedonia h3 ab oriente Aegæū mare. a borea Thraciam. ab euro Eu-
bocā & macedonicū sinū. a meridie Achaiā. a Fauonio mōtes Acroce-
raunios in angustiis Adriatici sinus: qui montes sunt contra Apuliaz
atque Brundusiū. ab occasu Dalmatiā. a circio Dardaniā. a septētri-
one mœsiam. Achaia uudique ppemodū cincta est mari. Nam ab oriē-
te h3 myrtoū mare. ab euro arcticum mare. a meridie ionium mare. ab
Aphrico & occasu cephaloniam & cassiopam insulas. a septentrione si-
nū corinthiū. ab aquilone angustū terræ dorsū: quo macedoniæ cōiū-
git: uel poti⁹ Atticæ: qui loc⁹ Isthmos uocat: ubi ē corinth⁹ habens in
Atticam a borea nō lōge Athenas ciuitatē. Dalmatia h3 ab oriente ma-
cedoniā. ab aquilone Dardaniā. a septentrione mœsiam. ab occasu
Istriam & sinū Liburnicū & insulas Liburnicas. a meridie Adriaticū
sinū. Pannonia Noric⁹ & Rhetia habēt ab oriente mœsiam. a meridie
Istriam. ab Aphrico alpes Apēninas. ab occasu Galliam Belgicā. a cir-
cio Danubii fontē & limitē: q̄ Germaniam a Gallia iter Danubiū Gal-
liamq; discernit. a septentriōe Danubiū & Germaniam. Italiæ sit⁹ a cir-
cio in eury tenditur: habens ab Aphrico Thyrrenū mare. a borea Adri-
aticū sinū: cui⁹ ea ps quæ cōtinenti terræ cōis & cōtigua est: alpium obi-
cib⁹ obstruitur. Quæ a Gallico mari p̄ Ligusticū sinum exurgentes
primum Narbonensium fines. deīde Galliaz rhetiamq; secludunt: do-
nec ī sinu Liburnico defigantur. Gallia Belgica h3 ab oriente flumīs
Rheni & Germaniam. ab euro alpes Apenninas. a meridie prouinciam
Narbonensem. ab occasu puiciā Lugdunensem. a circio oceanum Bri-
tannicum. a septentriōe Britannicā insulā. Gallia Lugdunēsis ducta p̄
longū: & p̄ angustū inflexa Aquitanicā prouiciā semicingit. Hæc
ab oriente h3 Belgicā. a meridie ptē prouiciæ Narbonēsis: qua Arela-
tū ciuitas sita ē: & mari Gallico Rhodani flumē accipit. Narbonensis
prouincia ps Galliaz habet ab oriente alpes Cottias. ab occidēte Hispa-
niam. a circio Aquitaniā. a septentriōe Galliā Lugdunensem. ab aqlōe
Belgicā Galliā. a meridie mare gallicū: quod ē iter Sardinia & insulas
Balears habēs in frōte: q̄ Rhodan⁹ fluui⁹ ī mare exit: īsulas stheccadas

Aquitanica puincia obliquo cursu Ligeris flumīs: q̄ ex plurima pte terminus eius ē: in orbē agit. Hæc a Circio h̄z oceanū: q̄ aquitanicus sinus dicit̄. ab occasu hispanias h̄z. a septentrione & oriēte Lugdunēsem ab euro & meridie Narbonēsem puinciā cōtingit. Hispania uniuerso terrarū situ trigona ē. & circūfusione oceani Tyrrheniq; pelagi pene īsula efficiē. Huius angulus prior spectās ad orientē a dextris Aquitanica puincia a sinistris Balearico mari coartat̄ Narbonensiu finib; inferior. Secundus angulus circiū itendit: ubi Brigantia Galleciæ ciuitas sita altissimū pharū & inter pauca memorādi opis ad speculā Britaniæ exigit. Terti; eius angulus ē: quo Gades insulæ intentæ in Africum Atlantem montē interiecto sinu oceani p̄spiciunt. Hispaniā citeriorē ab oriente incipientē Pyreni saltus a parte septentrionis usq; ad Cantabros Asturesq; deducit. atq; inde p̄ Vacceos & Oretanos: quos ab occasu h̄z: positā in nostri maris litore Carthaginē determinat. Hispania ulterior habet ab oriente Vacceos: Celtibros: & Oretanos. a septentrione oceanū. ab occasu oceanū. a meridie Gaditanū oceani fretū. idē mare nostrū: quod Tyrrhenū uocatur: imittitur. Et quoniam oceanus habet insulas quas Britannia & hybernia uocant: quæ in aduersa Galliarū pte ad p̄spectum hispaniæ sitæ sunt: breuiter explicabūtur. Britannia oceani insula per longū in boream extendit̄. a meridie Gallias h̄z: cuius p̄ximū litus transmeantibus ciuitas aperit: quæ dicitur Rhutupi portus: unde haud p̄cul a Morynis in austro positos Menapoa Batasiosque prospectat. Hæc insula habet in longum milia passuū octingenta. in latum milia. cc. a tergo aut̄: unde oceano īfinito patet: Orchadas insulas h̄z: quarū. xx. desertæ sūt. xiii. incolūtur. Deinde īsula Tile quæ per infinitū a cæteris sepata circiū uersus medio sita oceano uix paucis nota habet. hybernia insula inter Britanniam & hispaniam sita ē: quæ lōgiore ab Africo ī boream spacio portigit̄. hui; ptes priores intentæ Cantabrico oceano Brigantiam Galleciæ ciuitatē ab africo sibi in circiū occurrente spatioso interuallo p̄cul spectant: ab eo præcipue p̄ montorio ubi Senæ flumīs ostiū ē: & Velabri Lucenique consistūt. hæc p̄ prior Britannia spatio terrarū angustior: sed cœli solisq; temperie magis utilis a Scotorū gentibus colitur. huic etiam Meuania īsula p̄xima est: & ipsa spatio non paruo solo cōmoda æque a Scotorū gentibus habitat̄. hi sunt fines totius Europæ. Africæ: ut dixi: cum tertiam orbis partē maiores nostri accipiendam descripserint: nō spatioꝝ mensuras: sed diuisionū rōnes secuti sunt. Mare hoc siquidē magnū: quod ab occasu ex oceano oritur: ī meridiē magis uergēs angustiorē

inter se & oceanū coartatæ Aphricæ limitē fecit: unde etiā aliqui quibus
eam longitudine parē: tamen multo angustiorē intelligentes: iuerecū
dū arbitrari tertiā partē uocare: sed potius in Europa Aphricā depu-
tantes: ad secūdā portionē appellare maluerūt. præterea cū multo am-
plius terræ in Aphrica ardore solis: quā in Europa rigore frigoris incul-
tū atque incognitū sit: quippe cū oīa pene aīantia uel germinātia patiē-
tius & tolerabilius ad summū frigoris quā ad summū caloris accedant:
ea scilicet cā est: Aphricā per oīa situ & populis minorē uideri. & quæ na-
tura sui minus habet spatii & cœli inclementia plus deserti: cuius descri-
ptio per puincias & gentes hæc est. Libya cyreniaca & Pentapolis post Ae-
gyptū in parte Aphricæ prima est. Hæc incipit a ciuitate Parethonio &
montibus catabatynon. inde secūdo mari usque ad aras philenorum extēdit
Post se hæc usque ad oceanū meridianū gentes Libyorum Aethiopū & Ga-
ramantū. Huic est ab oriente ægyptus. a septentrione mare Libycū. ab
occasu Syrtes maiores & Troglodytæ: contra quos insula calypso est
a meridie Aethiopicus oceanus. Tripolitana puincia. quæ & subuēta
na: uel regio Arzugū dicitur: ubi Leptis magna ciuitas est: quæ Arzu-
ges per longū Aphricæ limitē generaliter uocant: habet ab oriente aras
Philenorum inter Syrtes maiores & Troglodytas. a septētrione mare Sici-
liū: uel potius Adriaticū & Syrtes minores ab occasu Byzantiū usque
ad lacū salinarū a meridie barbaros Getulos Nathabres & Garamātas
usque ad oceanū Aethiopicū pertingentes Byzantiū Zeugis & Numidia.
zeugis autem prius non unius conuentus: sed totius puinciæ genera-
le nomen fuisse inuenimus. Byzantium ergo: ubi Hadrumetus ciuitas
zeugis ubi Carthago magna Numidia: ubi Hypos regius & Nisicca-
da ciuitates sunt. habent ab oriente Syrtes minores & lacum salinarū. a
septentrione mare nostrū: quod spectat ad Siciliam & Sardinia insulas
ab occasu Mauritaniam Sitiphensem: a meridie fontes Vzaræ & post
eos Aethiopum gentes peruagantes usque ad oceanum Aethiopicum
Sitiphenses & Cæsarienses. Mauritania habet ab oriente Numidiam.
a septentrione mare nostrū. ab occasu flumen Maluā. a meridie montē
Astrixi quæ diuidit iter uiuā terram & harenas iacētes usque ad oceanū &
oberrāt Gangines æthiopes. Tingitana mauritania ultia est Aphricæ.
Hæc hæc ab oriente flumē Maluam. a septētrione mare nostrū usque ad
fretū Gaditanū: quod inter Hauennem & Calpem duo contraria sibi
promontoria coartat. ab occidente Atlantē montē & oceanū Atlanticū
sub Aphrico Hesperium montē. a meridie gentes Aulolū: quas nūc Ga-
laules uocant usque ad oceanū Hesperium cōtingētes. Hic est terminus

uniuersæ Africæ. nunc insularum quæ in nostro mari sunt loca nomina & spatia dimetiar. Insula Cyprus ab oriente mari Syrio quod Missicum uocant ab occidente mari Pamphilio a septentrione Vulone Ciliciæ a meridie Syriæ & Phœnicis pelago cingitur cuius spatium in longum tenet milia passuum .c.lxxv. in latum milia passuum .c.xxv. Insula Creta finitur ab oriente Carpathio mari ab occasu & septentrione mari Cretico a meridie mari Libyco quod & Adriaticum uocant. habet in longum milia passuum .c.lxxvii. & in latum .l. Insule Cyclades quarum est ab oriente prima Rhodos a septentrione Tenedos a meridie Carpathos ab occasu Cythera. ab oriente finiunt litoribus Asiæ ab occidente mari Icario a septentrione mari Aegæo a meridie mari Carpathio Sunt autem omnes Cyclades numero. liiij. Hæ tenent a septentrione in meridiem milia passuum .l. ab oriente in occasum milia .cc. Sicilia insula tria habet promontoria. unum quod dicitur Pelor & aspicit ad aquilonem cui Messana ciuitas proxima est. secundum quod dicitur Pachynus sub quo ciuitas Syracusana respicit ad Euronotum. tertium quod appellatur Lilybaeus: ubi & ciuitas eiusdem nominis sita est: dirigiturque in occasum. Hæc habet a Peloro in Pachynum milia passuum .cxlix. a Pachyno in Lilybaeum .clxx. septem milia. Hæc ab oriente cingitur mari Adriatico. a meridie mari Africo: quod est contra Subuetanos & Syrtes minores. ab occidente & septentrione habet mare Tyrrhenum. a borea usque ad subsolanum fretum Adriaticum: quod diuidit Tauronimitanos Siciliæ & Brutios Italiæ. Sardinia & Corsica insulae paruo freto hoc est milium .xx. passuum diuiduntur: ex quibus Sardinia habet a meridie contra Numidiam caralitanos. contra Corsicam insulam: hoc est septentrionem uersus habet. Vbienses: cuius in longum spatium tenet milia passuum .cc. xxx. in latum milia .c. lxxx. Hæc habet ab oriente & borea. Tyrrhenicum mare quod spectat ad portum urbis Romæ. ab occasu mare sardum. ab Africo insulas Baleares longe positas. a meridie Numidicum sinum. a septentrione ut dixi Corsicam. Corsica insula multis promontoriis angulosa est. Hæc habet ab oriente Tyrrhenum mare & portum urbis. a meridie sardiniam. ab occasu insulas Baleares a circio & septentrione Ligusticum sinum. Tenet autem in longum milia passuum .c. lx. in latum milia .xx. & .vi. Insulae Baleares duæ sunt maior & minor: quibus insunt bina oppida. maior Tarraconem Hispaniæ ciuitatem. minor Barchilonam septentrionem uersus contra se habet. Maiori subiacet insula Hebusus. deinde ab oriente Sardinia. ab aquilone mare gallicum. a meridie & Africo Mauritanicum pelagus. ab occasu Ibericum spectat pelagus. Hæc sunt insulae ab Helleponto usque ad oceanum per totum magnum pelagus constitutæ: quæ & cultu & memoria magis celebres habent

Percensui breuiter: ut potui prouincias & insulas orbis uniuersi. nūc
locales gentium singularum miserias: sicut ab initio incessabiliter extite-
runt. & qualiter quibusque exorta sint inquantū suffecerunt: pferam.

Hic ponitur diluuii uindicta.

Um post fabricam ornatumque mundi huius: homo: quē rectū
atque immaculatum fecerat deus morti se subtrauisset: ac p
inde humanū gen^s libidinis deprauatū peccatis fundit^r absor-
beret: cōtinuo iustam licētiam punitio iusta cōsecuta ē. Sen-
tentiam creatoris dei & iudicis peccanti homini ac terræ ppter hoīem
destinatam: semp^rque dum homines terrā habitauerint: duraturam oēs
uidelicet aut p^rbam^r negando: aut cōfitendo tolleramus. obstinatique
mentib^r testes sibi infirmitas sua iurit: quib^r fidelis scriptura nō sua serit
Deinde refuso sub Noe in omnem terram mari imissoque diluuiio: cum to-
to orbe cōtecto unum spatium cœli esset ac pelagi: deletum fuisse uni-
uersum humanum gen^s: paucis in arca fidei suæ merito ad substituen-
dam originem reseruatis: euidentissime ueracissimi scriptores docent.
fuisse tamen etiam illi contestati sunt: qui præterita quidem tempora
ipsumque auctorem temporū nescientes tamen ex indicio & cōiectura
lapidum: quos in remotis montibus conchis & ostreis scabres etiam sæ-
pe cauatos aq^s uisere solemus: coniciendo didicerunt. Et quis huius-
modi adhuc & relatu digna fideque certa pferri a nobis queant. tamen
hæc ueluti principalia duo de præuaricatione primi hoīs & condēnati-
one generationis uitæque eius: ac deinde pditiōe totius generis humani
dicta sufficiant tantū. ut si qua gentiles historici de nris aliquo ordine
contigerint. hæc plenius cū cæteris ipso quo icurrerint ordine pferant.

Primus Ninus rex Assyriorum.

Nte annos urbis cōditæ mille. ccc. Ninus rex Assyriorum prim^s
ut ipsi uolunt: ppagandæ dominatōis libidine arma foras ex-
tulit. cruentamque uitam. l. p annos totam Asiam bellis egit a
meridie atque rubro mari surgens sub ultimo septentrione. Euxinū pon-
tū uastando perdomuit. Scythicamque barbariem adhuc tūc imbellem
& innocentē torpentēque excitare se uiciā: uires suas nosse: & non lac iā
pecudū: sed sanguinē hoīum bibere: ad postremū uincere: dum uincit
edocuit. Nouissime Zoroastrē Bractianorum regem: eundēque magicæ

artis: ut ferunt reptorem pugna oppressum interfecit. post ipse duꝛ de
ficientem a se oppugnat urbem: sagittæ iectu interiit. Huic mortuo Se
miramis uxor successit: uirum animo & habitu gerens: auidosque iaꝛ
usu sanguinis populos p. xlii. annos cædibus gentiuꝛ exercuit. Nõ cõ
tenta terminis mulier: quos a uiro suo tunc solo bellatore. l. anis acqui
sitos suscepit. Aethiopiã bello pressam: sanguine illitam imperio adiecit.
Indis quoq; bellũ intulit: quos præter illam & Alexandꝛ magnũ nul
lus intrauit: quod eo tpe iõ crudelius grauiusq; erat: q̃ nunc est: perse
qui & trucidare populos in pace uiuentes: quia tunc apud illos nec fo
ris erant ulla incendia belloꝛ. nec domi tãta exercitia cupiditatũ. Hæc
libidine ardens: sanguinem sitiens inter incessabilia stupra & homicidia
cum oēs: quos regie accersitos meretricie habitos concubitu oblectaf
set: occideret. tandem filio flagitiose concepto: impie exposito: inceste
cognito priuatam ignominiam publico scelere obtexit. Præcepit enim
ut inter parentes ac filios nulla delata reuerẽtia naturæ de cõiugiis ap
petendis: quod cuique libitũ esset: liberæ fieret.

Quod ignis de cælo descendit in Pentapolim.

Nte annos urbis cõditæ. M. c. lx. confinẽ Arabia regionẽ: quæ
tũc Pẽtapolis uocabat: arsisse penit' igne cœlesti iter alia etiã
Corneli' Tacit' refert: qui sic ait. Haud pcul idẽ cãpos: quos
ferũt olim uberes: magnisq; urbibus habitatos fulminũ iactu arsisse:
sed manere uestigia: terrãq; ipsam specie solida uim frugiferaꝛ perdi
disse. Et cũ hoc loco nihil de incensis ppter pctã hoĩuꝛ ciuitatib': qua
si ignar' expresserit: paulopost uelut oblit' cõsiliũ: subiecit & ait. Ego
sicut inclytas quondã urbes igne cœlesti flagrasse concesserim: ita ha
litu lacus infici terram & corũpi reor. Quo dicto inuitus licet de exu
stis urbibus: quæ pculdubio peccatoꝛ noxa conflagrauerãt: & scisse
se & concessisse confessus: palam prodidit: non sibi cognitionis fidẽ de
fuisse: sed exprimendæ fidei uoluntatẽ: quod nũc a me plenius pferf.
In confinio Arabia & Palestina: qua dimissi altrinsecus montes subie
ctis cãpis excipiũtur qnq; ciuitates fuisse referũtur Sodoma: Gomor
ra: Adama: Seboim: & Segor. sed Segor ex his parua. illæ magnæ & am
plæ: quippe quibus & soli fœcunditas suberat. & Iordanis fluuius per
plana diffusus: ac p opportuna diuisus augmẽtis ubertatis ipẽdebat.
Huic uniuersæ regioni bonis male utenti abũdantia reꝛ cã maloꝛ fu
it. Ex abũdãtia enĩ luxuria. ex luxuria fœdæ libidines adoleuere: adeo

ut masculi in masculos operantes turpitudine. nec consideratis quidem locis conditionibus aetatibusque proruerent. Itaque iratus deus pluuio super hanc terram ignem & sulphur: totamque regionem cum populis atque urbibus exustam teste iudicii sui futura aeterna damnatione damnauit ut nunc quoque appareat quidem forma regionis. sed inueniatur regio cineris mediamque conuallē: quam iordanis irrigauerat: nunc mare superfusus tegat: tantumque de rebus ut putas: paruis diuinae indignationis iudicium accessum est: ut propter hoc illi male utentes bonis: fructus miseriae: nutrimenta libidinum fecerant: terra quoque ipsa quae has habuerat ciuitates: primum exusta ignibus: post oppressa aquis in aeternam damnationem conuicta aspectui.

Vbi Romani nihili mali se passos esse dixerunt: si circiter illis redderet.

Taque nunc si placet: hi qui in christum: quem nos iudicem saeculorum ostendimus: quantum in ipsis est sputa coniciunt: inter Sodomam & Romam discernant causas. & conferant poenas: quae a me uel maxime ob hoc retractandae non sunt: quia omnibus nota sunt. Et tamen quolibet eorum sententias acciperent: si illi fideliter: ita ut sentiunt faterentur quicquid quod de temporibus christianis rari & hoc in angulis murmurant: non usque adeo moleste accipiendum putent: cum totius populi romani consona uoce parique iudicio sensus ac sermo sit cognitus. Adeo quodam autem paruo: & leui motu haesitasse erga se paruipere consuetudinem uoluptatum indubitissime contestatus est: ut libere conclamaret: si reciperet circiter nihil esse sibi factum. hoc est: nihil egisse Romae Gotorum enses: si concederet spectare Romanis circenses. Nisi forte ut se haec apud plerisque hoc praecipue tempore: qui ex longa requie: uel paruam obortam sollicitudinem intolerabilem laborem putant. has clementissimas admonitiones quibus omnes aliquando restringimur: alienis punitionibus auditis lectisque praeposunt. Quos saltem de hoc ipso exitu Sodomorum & Gomorreorum moneo: ut discere atque intelligere queant: qualiter deus peccatores puniuerit. qualiter punire possit. qualiter punitus sit. Ante annos urbis conditae mille. lxx. dum Thelcises & Carsathii peruicax praedium aduersas Phoreneum regem Argiuorum: & Parapasios accipiunt: spem sine fructu uictoriae gesserunt. Idemque Thelcises & Carsathii post paululum bello uicti: patria profugi: ignarique reus: credentes quia se penitus a congressu totius humanae habitationis abstraherent: Rhodum insulam quae Ophiusa antea uocabatur: quasi tuta possessione ceperunt.

Vbi in Achaia sæuū diluuiū actum est.

Nte annos urbis cōditæ mille. xl. i Achaia sæuū diluuiū uastati
one plurima toti⁹ pene puīciæ fuit. Quod q̄a Ogygis: qui tunc
Eleusina cōditor & rex erat t̄pib⁹ effusū est: nomen loco ac t̄pi dedit:

De fame: quæ fuit in Aegypto.

Nte annos conditæ urbis mille. xlviii. fuisse apud Aegyptum
primū insolitam fastidiendamque ubertatem: deinde iugem
atque intolerabilem famem legimus: cui Ioseph uir iustus &
sapiens dīna p̄uisione subuenerit: ut Pōpeius historicus refert. eiusq̄
breuiator Iustin⁹ docet: qui inter cætera sic ait. Minimus ætate iter fra
tres Ioseph fuit: cuius excellens ingeniū fratres ueriti interceptū pere
grinis mercatoribus uendiderūt. A q̄bus deportatū in Aegyptum: cū
magicas sibi artes solerti ingenio p̄cepisset: breui ipsi regi p̄carus fuit.
Nam & p̄digioꝝ sagacissimus erat. & somnioꝝ primus intelligentiaꝝ
condidit. Nihilq̄ dīni iuris: humanique ei incognitū uidebatur: adeo
ut etiam agroꝝ sterilitatem futuraꝝ ante multos annos p̄spiciens: fru
ges congregasset. Tantaque ei⁹ expimenta fuerūt: ut nō ab hoīe: sed a
deo responsa accepisse uideret. Fili⁹ Ioseph Moyse fuit: quem p̄ter
paternæ scīæ hereditatem & forme pulchritudo cōmendabat. Sed Ae
gyptii cū scabiem & uilitiginem paterent: respōso moniti eū cū ægris:
ne pestis ad plures serperet: terminis Aegypti pellūt. hæc Iustinus. Sed
quoniam hæc idem Moyse: quem isti sapientem scientemq̄ fuisse at
testant: plenius ueriusque tanq̄ p̄ se suosque gesta conscripsit: primū
fide eius atq̄ auctoritate: quam etiam isti p̄bant: horū ignorantia est
supplenda. dehinc sacerdotū Aegyptioꝝ fallax malitia cōfutanda est
qui uel astu: quod manifestius est: euidentem irāꝝ misericordiamque
ueri dei memoriæ subtrahere conati sunt: particulatim expositōe cōfu
sa: ne in contumeliam idoloꝝ suoꝝ eū colendū merito ostenderent: cu
ius consilio annūciata hæc mala: & auxilio euitata docuissent. uel for
te ut indulgentius accipiamus: obliti sunt. Illius. n. nostri Ioseph: q̄ fu
it ueri dei seruus: & p̄ creatura domini sui pie itenteque sollicit⁹: p̄u
sione ipsi abundabant frugibus: quasi sacerdotes. sed q̄a falsi sacerdo
tes erant: cum cæteris esurientibus non dolebant. Eni uero: cui placet:
obliuiscit. cui dolet: minimi. q̄q̄ huius t̄pis argumentum historiis fa
ctisque reticentibus ipsa sibi terra Aegypti testis p̄nunciat: quæ tunc

redacta in potestatem regiam: restitutaque cultoribus suis ex omni fructu suo usque ad nunc quintae partis incessabile uectigal persoluit. Fuit itaque haec fames magna sub rege Aegyptiorum Diapolito: cui nomen erat Amosis quo tempore Balus Assyrios: Argiuos Apis regebat. Fuerunt autem ante annos famis septem praecedentes alii septem ubertatis anni: quorum affluentia tanto negligentius peritura: quanto uberius nata Ioseph noster solertia sua collegit: & condidit: totamque Aegyptum conseruauit. Acquisiuit uniuersam Pharaoni pecuniam. & deo gloriam reddens dispensatione iustissima: cui uectigal uectigal: cui honorem honorem omnium pecora: terras: censusque collegit. ipsos autem qui semetipsos cum terris suis accipienda stipis taxatione uendiderant: statuta quintae partis portione laxauit. Hunc Ioseph: quem constituit deus Aegyptiis conseruatae salutis auctor: quis credat ita in breui eorum excidisse memoria: ut filios eius atque uniuersam cognationem paulo post seruitio addixerint: laboribus affecerint: internitionibus perfligauerint? Quam ob rem non est mirandum: si nunc quoque aliqui reperiuntur: qui cum a ceruicibus suis impendentem gladium praetento christiano nomine auerterint ipsum nomen christi: quo solo salui sunt: aut dissimulent: aut infamet. grauarique se eorum temporibus asserant: quorum meritis liberantur.

De Amphitryone Deucalione & Libero.

Nno. dccc. decimo ante urbem conditam Amphitryon Athenis tertius a Cecrope regnauit: cuius temporibus aquarum illuuiem maiorem partem populorum Thessaliae absumpsit: paucis pro refugia montium liberatis maxime in monte Parnaso: in cuius circuitu Deucalio tunc regno potiebat: qui tunc ad se ratibus confugiens susceptos pro gemina Parnasi iuga fouit. aluique: a quo propterea genus humanum reparatum ferunt. Tunc etiam in Aethiopia pestes pluriimas dirosque morbos pene usque ad desolationem exastuauisse Plato testatur est. Et ne forte diuisa tempora esse credant irae dei furorisque bellici: ea tempestate subactam Indiam Liber pro sanguine madefecit: caedibus oppleuit: libidinibus polluit: gentem utique nulli hominum unquam obnoxiam. uernacula tantum quiete contentam.

Hic dicitur quod populus dei in Aegypto afflictus est: & decem plagis percussa est Aegyptus.

Nno ante urbem conditam octingentesimo quinto infanda Aegyptiis mala atque intolerabiles plagas incubuisse Pompeius

Corneliusque testantur: Qui qdem cū hęc ambo de Iudæis referēda
pponantur. aliquātulū me pro sua diuersitate mouerūt. Ait enī Pom
peius siue eius abbreviator Iustin⁹ hoc modo. Aegyptii cū scabiem ac
uitiliginē paterent. responso moniti Moysen cū ægris ne pestes ad plu
res serperet termīs Aegypti pellūt. Dux igif exulū factus sacra Aegy
ptiorū furto abstulit quæ armis repetentes Aegyptii domū redire tem
pestatibus cōpulsī sunt. At uero Cornelius de eadem re sic ait: Plurimi
auctores cōsentiunt cū orta per Aegyptū tabes corpora fœdaret regē
Boccoꝝ adito ammonis oraculo remedium petētem purgare regnum
& id gen⁹ hominū ut iuisum diis alias ī terras uehere iussū. sic conqui
situm collectumque uulg⁹ postquā uastis in locis relictum sit. cæteris
per lachrymas torpētib⁹ Moysen unum exulum monuisse ne quam de
orū tēploꝝ hominumue opem exspectarēt sed sibimet duci cœlesti cre
derēt primo cui⁹ auxilio præsentes miseras pepulissent. Itaque Corne
lius dicit quod ipsis Aegyptiis cogentib⁹ ī deserta ppulsī sunt Iudæi.
& postea subiūgit incaute quod ope Moysi ducis ī Aegypto miseras
pepulissent. qua re ostendit quædā quæ per Moysen strenue acta sunt
fuisse celata. Itē Iustinus asserit pulsū æque cū populo Moysen sacra
Aegyptiorū fuisse furatū quæ Aegyptios armis recipere molientes co
actos tempestatib⁹ ac repulsos domū redisse. Et hic aliquid āplius & si
nō totū pdidit quod ille celauit. Quia ppter quia Moysi magno illi du
ci testimoniū ambo dixerūt ab ipso sicut quæ p eū & gesta & dicta sūt
pferatur cum populum dei hoc est gen⁹ Ioseph Aegyptii cui⁹ ope sal
ui erant seruitio oppressū labore cruciarent. insup etiā ad necandā so
bolem suā crudeli imperio cogerent dimitti deus populū suū liberum
ad seruiendū sibi per Moysen nuntiū iubet. Cōtē otusque durissimis
cōtumaces suppliciis agit qui decem plagis onerati ac protriti tandem
quos dimittere noluerāt etiā festinare coegerūt. Post aquas ī sanguinē
cōuersas ardētib⁹ siti grauiora afferētes pœnarū rmedia quam pœnas
post horridos ranarū squalotes p omīa mūda immundaque reptantes
post ignitos sciniphes & nūquā se toto aere uibrantes pene ieuitabiles
post muscas caninas etiā per īteriora mēbroꝝ horridis motib⁹ cursitā
tes acerbeque inferētes tam grauia tormēta quam turpia: post grādem
omniū pecoꝝ & iumentoz̄ repentinam ruinam stragēque generalem
post uelicas efferuescentes: ulceraque manantia & ut ipsi dicere malue
runt scabiem ac uutiliginem totis corporib⁹ erūpentē: post grandinem
cū igne pmistam passim homīes armenta atque arbores pterentē: post
locustarum nubes exhaustis omibus ipsas quoque radices seminum

persequentes: post tenebras imaginibus diras: crassitudine palpabiles: diuturnitate ferales. postremo post uniformem in tota Aegypto primitiua sobolis necem: paremque per uniuersos orbitatum tempestatem: qui iubenti deo non cesserant: cessere punienti. sed mox pessime poenitentes dimissos persequi ausi ultima nefandae puicaciae expendere supplicia. Nam rex eorum uniuersum Aegypti exercitum curribus atque equitibus instructum in circueerrantes egit: cuius numerus hoc solo uel maxime argumento coniecere possumus: quod eum. ccccc. milia uiroꝝ timuerunt atque fugerunt. Sed p̄tector depressorꝝ & ultor cōtumacium deus diuisit subito rubrum mare ac dilatatis utrinque marginibus rigentium uicibus in montis faciem latera erecta suspendit: ut inoffensis pelagi uicibus p̄uocatis pii uiam desperatae salutis impii foueam insperatae mortis intrarent. Itaque Hebraeis tuto p̄ sicca gradientibus refusus a tergo aquarum astantium molibus obruta est & interfecta cum rege suo uniuersa Aegypti multitudo. tota puincia plagis ante cruciata: ac postremo interfectione uacuata est. Extant etiam nunc certissima horum monumenta gestorum. Nam tractus curruumque rotarum orbitae non solum in litore sed etiam in profundo: quousque uisus admittitur: peruiidentur. Etsi forte ad tempus uel casu: uel curiositate turbantur: continuo diuinitus in pristina facie uentis fluctibusque reparantur: ut si quis timore dei non doceatur uel p̄pala religionis studio: irae eius transactae ultionis terreae exemplo. His etiam temporibus adeo iugis & grauis aestus incaduit: ut sol p̄ deuia transuectus: uniuersum orbem non calore affecisse: sed igne toruisse dicatur. Impressumque feruorem & Aethiops plus solitum & insolitum Scythia non tulerit. Ex quo etiam quidam: dum non concedunt deo ineffabilem potentiam: suas inanes ratiunculas conquirentes ridiculam Phatontis fabulam texerunt.

De duobus fratrum filiis.

Tem anno ante urbem conditam septingentesimo septuagesimo quinto inter Danaum atque Aegisthi fratrum filios quinquaginta patricidia una nocte commissa sunt. Ipse deinde tantorum scelerum fabricator Danaus regno: quot tot flagitiis acquisierat pulsus. Argos concessit. ibique indigne persuasus in facinus Argiuis Sthenelum: qui eum p̄fugum egentemque susceperat: regno expulit. atque ipse regnauit. Busiridis in Aegypto cruentissimi tyranni crudelis hospitalitas: & crudelior tunc religio fuit: qui innocentem hospitem sanguinem diis scelerum suorum participibus propinabat: quod execrabile sine dubio hominibus

ipsis: nedum etiam diis uideri potest. Tunc etiam a Progne Terei & Philomenæ incestui parricidium adiunctum est: execrabilius utrique conuiuium per infandos cibos additum est. cum propter sororis pudicitiam ereptam: præcisamque linguam filium paruulum mater occidit. pater comedit. Isdem temporibus Perseus a Græcia in Asiam transfectus est: ibi barbaras gentes graui diuturnoque bello domuit: & nouissime uictor nomen subiectæ genti dedit. Nâque a Perseo Persæ uocati sunt. At ego nunc cogor fateri me prospiciendi finis cōmodo de tanta malorum sæculi circumstantia præterire plurima. cuncta breuiare. Nequaquam enim tam densam aliquando siluam prætergredi posse: nisi etiam crebris interdum saltibus subuolarem.

De regno Assyriorū: quod per quinquaginta reges propemodum actum est.

Am cum regnū Assyriorū per mille centum sexaginta annos usque ad Sardanapulum per quinquaginta propemodum reges actum sit: & nunquam pene uel inferendis uel excipiendis usque in id tempus bellis quieuerit: quis finis reperietur: si ea cōmemorare numerando: ne dicam describendo conemur. præsertim cū & Græcorum prætereunda nō sint: & Romanorū uel maxime recensenda sint nec mihi nunc enumerare opus est Tantali & Pelopis facta turpia & fabulasturpiores: quorū Tantalus rex Phrighiorū Ganymedē Trois Dardaniorū regis filium cū flagitiosissime rapuisset: maiori conserti certaminis fœditate detinuit: sicut Panocles poeta confirmat: qui maximū bellū excitatum ob hoc fuisse cōmemorat: siue quia hunc ipsum Tantalum utpote assecclam deorū uideri uult raptum puerū ad libidinē Iouis familiari lenocinio præparasse qui ipsum quoque filium Pelopem epulis eius non dubitavit impendere. Tedet etiam ipsius Pelopis contra Dardanū atque Troianos quælibet magna referre certamina: quæ quæ in fabulis celebrari solita sunt: negligentius audiuntur. Illa quoque prætereo: quæ de Perseo & Cadmo Thebanis Spartanisque per inextricabiles alternantium malorū recursus: Palephato scribente referuntur. Taceo flagitia Lemniadum. prætermitto Pandionis Atheniensium regis flebile fugā. Atrei & Thyestæ odia. Stupra & parricidia: cælo quoque inuisa dissimulo. Omitto Oedipum interfectorem patris: matris maritum: filiorū fratrem: uicticum suū. Sileri malo: Eteoclem atque Polylicem mutuis laborasse concursibus: ne quis eorū parricida nō esset.

Nolo meminisse Medæ amore sæuo faucia: & pignorū paruulorum
eæde gaudentis: & quicqd temporibus illis perpetrātū conici das: qua
liter homines sustinuerint: quod etiā astra fugisse dicuntur.

De certamine inter Cretenses & Athenienses.

Nno ante urbē conditam qngentesimo. lxx. atrocissimum iter
Cretenses & Athenienses certamen fuit: ubi utrinque popu-
lis infelicitè pfligatis cruentiorē uictoriā Cretenses exer-
cuerūt: qui nobiliū Atheniēsū filios minotauro: utq; fero homini an
humanæ bestiæ aptius dicā nescio: detorandos crudeliter addicebant:
atque informe pdigiū effossis Græciæ luminibus saginabant. Iisdē die
bus Laphitæ & Thessali famosis nimiū certauere cōfictib'. Sed Thef-
salos Palephatus in libro primo incredibiliuz prodit: ipsos a Laphitis
creditos dictosque fuisse centauros eo: quod discurretes in bello equi-
tes: ueluti unū corpus equorū & hominū uiderentur.

Vbi Vefores rex Aegypti meridiem &
septentrionē uendicare sibi uoluit.

Nno ante urbem conditā. cccc. lxxx. Vefores rex Aegypti me-
ridiem & septētrionē diuisas pene toto cælo ac pelago plagas
aut miscere bello aut regno iūgere studens Scythis bellū pri-
mus indixit: missis prius legatis: qui hostibus parendi leges dicerēt: ad
quæ Scythæ legatis responderūt. Stolide opulentissimū regem aduer-
sus inopes sumpsisse bellum: quod timendū ipsi magis uersa uice fue-
rit ppter incertos belli euentus. nulla præmia: & dāna manifesta. porro
sibi non expectandū: dum ad se ueniatur. sed ultro prædæ obuiam itu-
ros. Nec mora. nam dicta factis insequuntur. Primū ipsum Veforem
territum refugere in regnū cogunt: destitutū uero exercitū inuadunt:
omnemque belli apparatus capessunt. Vniuersam quoque Aegyptum
populassent: nisi paludibus ipediti repulsi fuissent. Inde continuo re-
uersi perdomitā cædibus ifinitis Asiam uectigalem fecere. ubi per. xv.
annos sine pace imorati tandem uxorū flagitione reuocant denuntian-
tiū: ni redeāt: sobolē se a finitimis quæsituras. Medio autē tēpore apud
Scythis duo regii iuuenes Plinos & Scholopythus p factionē optima-
tum domo pulsu ingentem iuuentutē secū traxere. & in Cappadociæ
Ponticæ ora iuxta annē Thermodotē cōsederūt cāpis Thermiscyræis

sibi subiectis: ubi diu p̄xima quæque populati cōspiratōe finitimorū
p̄ insidias trucidātur. Horū uxores exilio ac uiduitatē p̄motæ arma su-
munt. & ut omnibus par ex simili conditione animus fieret: uiros: q̄ su-
perant: interficiūt. atque accensæ in hostem sanguine suo ultionem cæ-
sorum coniugū finitimorum excidio consequūtur.

Vbi Amazones arma sumpserunt.

Vnc pace armis quæ sita externos cōcubitus ineūt. editos ma-
res mox necant. fœminas studiose nutriūt: iniustis infantiū de-
terioribus mamillis: ne sagittarū iactu impedirent. Vnde Ama-
zones dictæ. Harū duæ fuere reginæ Marpesia & Lampedo: quæ agmi-
ne diuiso in duas p̄tes uicissim curam belli & domus custodiam sortie-
bantur. Igit̄ cum Europā maxima p̄te domuissent: Asiæ uero aliquan-
tis ciuitatibus captis: ipsæ aut̄ Ephesum aliasque urbes condidissent:
præcipuā exercitus sui partē onustā opulentissima præda domum re-
uocant. reliquæ ad tuendū Asiæ imperiū relictæ cū Marpesia regina cō-
cursu hostiū trucidantur. Huius locū capeffit Orethia filia: quæ sin-
gularē uirtutibus gloriā perpetua uirginitate cumulauit. Hac fama
excitas gentes tāta admiratio & formido iuaferat: ut Hercules quoq̄
cū iussus fuisset a domino suo exhibere arma reginæ: quasi ad ineuita-
bile periculū destinatus: uniuersam Græciæ lectam ac nobilem iuuen-
tutē contraxerit: nouē longas naues præparauerit: nec tantū cōtextus
examine uiriū ex iprouiso aggredi. & insperatas circūuenire maluerit.
Duæ tūc sorores regno præerant Arthiope & Orithyia. Hercules ma-
ri aduectus incautas inermesque pacis icuria desides oppressit. iter cæ-
sas captasque q̄ plurimas duæ sorores Antiope & Menalippe ab hercu-
le. & Hippolyte a Theseo retentæ sunt. sed Theseus Hippolytem ma-
trimouio asciuit. Hercules Menalippē sorori reddidit. & arma reginæ
precio redēptionis accepit: post Orithyiam Pentefilia regno potita est
cui⁹ Troiano bello clarissimo iter uiros documēta uirtutis accepim⁹.

Hic dicitur de Gotis: quos Alexander
& Cæsar esse uitandos iudicarunt.

Rodolor pudet terrore humani. Mulieres patria p̄fugæ Eu-
ropā atq̄ Asiam: idest plurimas fortissimasque mūdi partes
intrauerūt. puagatæ sunt. deleuerūt. &c. pene ānis euertēdo

urbes plurimas: atque alias cōstruendo tenuerunt. nec tamen miseriæ
hominū pressura temporū deputata ē. Modo autē Getæ illi qui & nunc
Goti: quos Alexander euitandos p̄nūciauit: Pyrrhus exhorruit. Cæ-
sar etiam declinauit: relictis uacuefactisque sedibus: ac totis uirib' tu-
ti Romanas ingressi p̄uincias. simulque ad terrorem diu ostentati soci-
eratem Romani fœderis precibus sperant: quam armis uendicare potu-
issent. exiguæ habitationis sedē non ex sua electiōe: sed ex nostro iudi-
cio rogant: quibus subiecta & patente uniuersa terra præsumere: qđ eēt
libitū: liberū fuit. semetipsos ad tuitionē Romani regni offerunt: quos
solos inuicta regna timuerūt. & tamen cæca gentilitas cū hæc Romana
uirtute gesta nō uideat: fide Romanorū ipetrata nō credit. nec acquiescit
cū intelligat: confiteri beneficio christianæ religionis: quæ cognataꝫ p̄
omnes populos fidem iungit: eos uiros sine prælio sibi esse subiectos:
quorū fœminæ maiorem terrarū partē immensis cædibus deleuerūt

De raptu Helenæ: & coniuratione Græcorū.

T uero ante urbem conditā. ccc. tricesimo & amplius anno ra-
ptus Helenæ cōiuratio Græcorū & concursus mille nauium de-
hinc decennalis obsidio ac postremo famosum Troiæ excidiū
prædicatur: in quo bello per decem annos cruentissime gesto: quas na-
tiones: quantosque populos idem turbo inuoluerit: atque afflixerit.
Homerus poeta in primis clarus luculentissimo carmine palam fecit.
nec per ordinem nūc retexere nostrum est: quia & operi longū & omni-
bus notum uidetur. Vexatamen qui diuturnitatē illius obsidiōis euer-
sionis atrocitatem: cædem captiuitatemque didicerūt: uideant: si recte
isto: qualiscūque est præsentis tēporis statu offendūtur: quos hostes
occulta misericordia dei cū per omnes terras instructis copiis perseq-
possent: pacis gratia prætentis obsidibus per oīa maria sequūtur. & ne
forte hæc quietis amore facere credantur: se ipsos ac picula sua pro ro-
manorū pace aduersus alias gentes offerunt.

Aenææ in Italiam aduentus.

A uicis præterea annis interueniētibus Aenææ p̄fugi ex Troia
aduentus in Italiā quæ arma cōmouerit: qualia per triennium
bella excitauerit: quantos populos implicauerit: odio excidioq;
afflixerit ludi litterariū disciplina nostræ quoque memoriæ insitum ē

Horum præterea temporum medio iteriacent exilia. naufragiaque Græcorum
Pelopenſium clades: Codro moriente. fatorum ignari Thracæ noua in bella
ſurgentes. & generalis tunc per totam Aſiam Græciamque commotio.

De Sardanapalo rege Aſſyriorum nouiſſimo.

Nno ante urbem conditam. Ix. iiii. nouiſſimus apud Aſſyrios re-
gnauit Sardanapalus: uir muliere corruptior: qui inter ſcor-
torum greges fœmineo habitu purpuram collo tractans a præſe-
cto ſuo Arbactō. qui tunc Medis præerat uiſus: atque execrationi habi-
tus: mox etiam excitis Medorum populis ad bellum puocatus & uictus ar-
dente pyræ ſe iniecit. Exhinc regnum Aſſyriorum in Medos cōceſſit. De
inde multis præliis undique ſcatentibus: quæ per ordinem diſſerere ne-
quaquam aptum uidetur: per uarios puentus ad Schytas Chaldæoſque
& ruruſus ad Medos parili uia rediit. In qua breuitate penſandum eſt: quã-
tæ ruinae cladeſque gentium fuere. quanta bella fluxerunt: ubi toties tot
& talia regna mutata ſunt. Poſt hæc Medis Phraortes imperitauit: qui
creberrimis Perſarum Aſſyriorumque bellis uiginti & duos regni ſui an-
nos conſumpſit. Poſt hunc Diocles regnauit: uir armis expertiſſimus
ſemperque bellis imoratus: qui auctum late imperium moriens Aſtyagi
dedit. Aſtyages uirili prole uacuoſus Cyrum nepotem apud Perſas ge-
nitum habuit. Sed Cyrus mox ut adoleuit: congregata Perſarum manu
auro certamem indixit. Porro Aſtyages oblituſ ſceleris ſui: quod in Har-
palum dudum admiferat: cum filium eius unicum & paruulum interfecit: epu-
landumque patri appoſuit: ac. ne quid infeliciffime orbitati felix igno-
rantia ſubtraheret: infames epulas oſtenſis patri cum capite manibus im-
properauit. Huius ergo facti imemor ipſi Harpalo ſummam belli com-
miſit: qui acceptum exercitum ſtatim Cyro per proditionem tradidit: quo
comperto Aſtyages raptis ſecum copiis in Perſas ipſe proficiſciſ. acriusque
certamen inſtaurat: propoſito ſuis metu: ſiquis de prælio cedere molireſ
ferro excipetur: qua neceſſitate inſtanter Medis pugnantibus: pulſa ite-
rum Perſarum acies cum paulatim cederet: matres & uxoreſ eorum obuiam occurrunt.
orant in prælium reuertantur. Cunctantibus ſublata ueſte obſcœna cor-
poris oſtendunt: quærentes: num in uteros matrum uel uxorum uellent refu-
gere. Quo facto erubeſcentes in prælium redeunt. & facta impreſſione quos
fugiebant: fugere compellunt. Ibi tunc Aſtyages capitur: cui Cyrus nihil
aliud quam regnum abſtulit. eumque maxime Hyrcanorum genti præpoſuit.
In medos uero ipſe reuerti noluit. Iſ finis imperii medorum fuit. ſed cui

tates quæ tributariæ medorum erant: a Cyro defecerant: quæ res Cyro multorum bellorum causa & origo extitit.

Quod Phalaris Siculus tyrannidē arripuit.

A tempestate Phalaris Siculus Agrigentinos arrepta tyranni de depopulabatur: qui crudelis mente: commentis crudelior omnia nefarie in innocentes agens inuenit aliquando: quæ iuste puniret iniustus. Nam Perillus quidam æris opifex affectans tyranni amicitiam aptum munus crudelitati illius ratus taurum æneum fecit: cui fabre ianuam e latere composuit: quæ ad contrudendos damnatos receptui foret: ut cum inclusis ibidem subiectis ignibus torreretur fontum uocis extortæ capacitas concaui æris augetet: pulsuque ferali competens imagini murmur emitteret. nefarioque spectaculo mugitus pecudis: non hominis gemitus uideretur. Sed Phalaris factus amplexus factorem execratus & ultioni materiam præbuit & crudelitati. Nam ipsum opificem sua inuentione puniuit. Fuerat etiam paulo superiori tempore apud Latinos rex Romulus: qui per annos. xviii. flagitiis impietatibusque crescens ad postremum diuino iudicio fulmine interceptus matura supplicia immatura ætate exoluit. Eligant nunc: si uidetur: Latini & Siculi: utrum in diebus Romuli & Phalaris eē maluissent: innocentium uitas pœnis extorquentium: an his temporibus christianis: cum imperatores Romani ipsa in primis religione compositi post communitas rei publicæ bono tyrannides ne ipsorum quæ iniurias exigunt tyrannorum.

De bello Peloponnesiū & Atheniensiu.

Nno ante urbē conditā. xiiii. Peloponnesiū Atheniensiuque maximū bellū totis uiribus animisque cōmissū ē: In quo cædibus mutuis ad hoc coacti sunt: ut uelut uicti se ab alterutro subtraherent: belloque discederēt. Tunc & Amazonū gentis & Cimmeriorum in Asiam repētinus incursum plurimā diu lateq; uastationem stragēq; edidit. Anno uicesimo ante urbē conditā Lacedæmonii cōtra Mesanos ppter spretas uirgines suas i solēni Mesaniorum sacrificio panos. xx. idefesso furore bellantes ruinæ suæ totas Græciæ uires implicuerunt: quæ cū se magnis execrationibus deuouissent: sacramētisq; obstrinxissent

domum nisi Mesana expugnata nunquam esse redituros: ac per decem
annos longa fatigati obsidione: nec tamen aliquem uincendi fructum ad
epti: porro autem & querelis uxoribus super longa uiduitate: & pericu
lo sterilitatis contestantium permoti reuocarentur: consultatione ha
bita ueriti: ne intercepta spe sobolis sibi magis hac perseuerantia: quam me
saniis perditio nutriretur: selectos in exercitu eos: qui post iuramentum
in supplementum militiae uenerant: Spartam remittunt: quibus promi
scuos omnium foeminarum concubitus permisere: infami satis nec ta
men utili licentia. Ipsi autem proposito insistentes expugnant fraudeque
Mesanos uictos seruitio premunt. At illi cruentam diu dominationem in
ter ubera & uincula pressi iugum excutiunt. arma sumunt. bellum instaurant.
Lacedaemonii Tyrteum poetam Atheniensem ducem praelio legunt: qui tribus
conflictibus fusi amissum exercitum: uocata in libertatem seruorum manu: sup
pleuerunt. Sed: cum sic quoque desistendum certamine propter metum periculi
arbitrarentur: Tyrtei poetae & ducis composito carmine: & pro contione reci
tato: rursus accensi mox in certamen ruunt. Tantaque uirium concur
sum est: ut raro unquam cruentius praelium exarserit. At postremum tamen
uictoria Lacedaemoniorum fuit. Tertio Mesanii reparauerunt certamen. nec
Lacedaemoniis mora in auxilium copias multas utrinque duxerunt. Athe
nienses uero Lacedaemonios alibi intentos e diuerso aggredi parant. nec
Lacedaemonii quiescere. Nam ipsi in Mesanos occupati Peloponneses
imiserunt: quia Athenienses bello excipient. Athenienses autem missa in Aegy
ptum parua classe in pares uiribus nauali congressu facile uincunt. Dehinc
recepta classe aucti etiam militum robore uictores in praelium uocant. Lace
daemonii quoque omissis Mesaniis in Athenienses arma conuertunt. Diu
graues & uariae pugnae & anceps uictoriae status. quare ad postremum
pendente euentu utrinque discessum est. Sciendum tamen est: ipsam esse Spar
tam: quam Lacedaemoniam ciuitatem dicunt: atque inde Lacedaemonios Sparta
nos dici. Igitur inde reuocati Lacedaemonii ad Mesaniorum bellum: ne medium
tempus otiosum Atheniensibus relinquerent: cum Tebanis paciscuntur: ut
Boetiorum imperium eis restituerent: quod temporibus belli Persici amiserant
si illi Atheniensium bella susciperent. Tantus furor Spartanorum erat: ut
duobus bellis impliciti suscipere terminum non recusarent: dummodo inimi
cis suis hostes acquirerent. Athenienses tanta bellicorum tempestate permo
ti duos dies deligunt. Periclem spectatae uirtutis uirum & Sophoclem scri
ptorem tragoediae: qui diuiso exercitu & Spartanorum fines populati sunt
& multas Asiae ciuitates Atheniensium imperio adiecerunt. Hic por
ro per annos. l. incerta semper uictoria terra marique pugnatum est: donec

Spartani & opibus iminutis: & fide profligata sociis quoque p̄bro fu-
ere. Sed hæc per tot ætatū uolumina incubuisse Græciæ paruipeditur
Nūc aut̄ interpellari interdū uoluptates & ip̄diri parūq; libidines nō
sustinetur. q̄q̄ inter illius tēporis homines atque istius hoc iter est. qd̄
illi æquo animo hæc intoleranda tolerabant: quia ī his nati uel enutri-
ti erant: & meliora non nouerant. Isti autem perpetuo in uita sua tran-
quillitatū & deliciarū sereno assuefacti: ad omne uel modicū obductæ
sollicitudinis nubilum commouentur. Atque utinam ipsum depulso
rem huius uel modicæ inquietudinis precarentur: cuius munere hanc
ignoratam aliis temporibus iugitatem pacis habuerunt. Et: quoniam
spondisse me memini: cum ueluti articulis quibusdam dicendi ordi-
nem definire: dicturum me esse ab orbe condito usque ad urbem cō-
ditam: huic uolumini: quod ab orbe condito explicuimus: finis hic sit
ut ab urbe condita sequens libellus incipiat: qui contextiora illorū tē-
porum mala exercitationibus quippe ad nequiciam atque cruditioni-
bus hominibus continet.

PAULI OROSII HISTORIAM
SECUNDI LIBRI INITIUM.

+
Eminem iam esse hominum arbitror: quem late
possit: quod hominem in hoc mundo deus fecerit
unde etiā peccante homine mundus arguitur. ac
propter nostram intemperantiā comprimendam
terra hæc: in qua uiuimus: defectu cæterorū aīaliū
& sterilitatem suorū fructuū castigatur. Itaque si
creatura dei merito: & disp̄satio dei sumus: quis
magis diligit eam: quam ille: qui fecit? Quis autem ordinatius regit: q̄
is: qui & fecit & diligit? Quis uero sapientius & fortius ordinare & re-
gere facta potest: quam: qui & facienda prouidit. & prouisa perfecit?
Quapropter omnem potestatem a deo esse: omnemque ordinationem
& qui non legunt sentiunt: & qui legunt cognoscunt. Quod si potesta-
tes a deo sunt: quanto magis regna: a quibus reliquæ potestates p̄gre-
diuntur? si aut̄ regna diuersa: quanto æquius regnū aliquod maximū
cui reliquorū regnorū potestas uniuersa subiicitur? Quale a p̄cipio
Babylonicū. & deinde Macedonicū fuit. post etiā Africanum: atque

in fine Romanum: quod usque ad nunc manet: eademque ineffabili ordinatione per quattuor mundi cardines. iiii. regnoꝝ principatus fuisse distinctis gradibus eminentes: ut Babylonicum regnū ab oriente. a meridie Carthaginense. a septentrione Macedonicum. ab occidente Romanū: quorū inter primū & nouissimū: idest inter Babylonicum & Romanum: quasi inter patrem senem ac filium paruum Africanum & Macedonicum breuia & media: quasi tutor curatorque uenerūt: potestate temporis non iure hæreditatis admittā: Quod utrum ita sit: apertissime expedire curabo.

De Nino rege Assyrioꝝ occiso.

Ex primis apud Assyrios: qui eminere cæteris potuit: Ninus fuit. Occiso Nino Semiramis uxor eius totius Asiæ regina Babyloniā urbem instaurauit. caputque regni Assyrii: ut ceteris instituit. Regnū Assyrioꝝ diu inconcussa potentia stetit. sed cum Arbactus: quem alii Arbacem uocant præfectus Medoꝝ: idemque natione Medus Sardanapulum regem suum apud Babyloniā interfecisset: regni nomen & summam ad Medos transtulit. Ita Nini & Babyloniæ regnū eo anno in Medos deriuatum est quo anno apud Latinos Procas Amulii & Numitoris pater: auus autem Rheæ Siluiæ: quæ mater Romuli fuit regnare cœpit. Ut autem omnia hæc ineffabilibus mysteriis & profundissimis dei iudiciis disposita non aut humanis uiribus aut incertis casibus accidisse p̄doceam: omnes historiae antiquæ a Nino incipiunt. oēs historiae Romanæ a Proca exoriuntur. Deinde a primo anno imperii Nini usque quo Babylonia Semiramide instaurari cœpta est: interueniunt anni. lx. iiii. Et a primo anno Procae cū regnare cœpit usque ad conditionem urbis factam a Romulo: inter sunt anni æque. lx. iiii. Ita regnante Proca futuræ Romæ sementis iacta est. etsi nondū germen apparet. Eodem anno ipsius Procae regni Babyloniæ regnū defecit: etsi adhuc Babylonia ipsa consistit. Discedente autem Arbactō in Medos partē regni penes se retinere Chaldei: qui Babyloniā sibi aduersum Medos uēdicauerūt. Ita Babyloniæ potestas apud Medos. proprietas apud Chaldaeos fuit. Chaldæi autem p̄pter antiquam regniæ urbis dignitatem non illā suā sed se illius uocari maluerūt. Vnde factum est: ut Nabuchodonosor cæterique post eū usque ad Cyrum reges quibus Chaldaeoꝝ uiribus potentes. & Babyloniæ nomine clari legantur: in numero tamen & ordine regum non habeantur illustriū.

memoriã. & i quorũ memoria parceret. Quapropter desinat religionẽ
lacerare: & laceſſere patientiam dei propter quam habent quod habet
& utinam hoc quoque impunitũ habeant: ſi aliquando deſiſtant. Re-
colant ſane mecũ maiorũ ſuorũ tempora bellis inquietiſſima: ſcelerib⁹
execrabilia: diſſentionibus fœda: miſeriis continuatiſſima: quæ & meri-
to poſſunt horrere: qui affuere: & neceſſario debent rogare: ne ſint. euz
ſane rogare ſolũ deũ: qui & tunc occulta iuſticia permisit ut fierent. &
nũc apta miſericordia præſtat: ut non ſint: quæ modo a me plenius ab
ipſo urbis exordio puolutis per ordinẽ historicis præferentur.

Urbs Roma in Italia condita.

Anno
Nno igitur poſt euerſionẽ Troiæ circiter. ccc. xxxv. Olympiã
ce aut ſexta: quæ quinto demũ anno quatuor in medio exple-
ris apud Elidẽ Græciæ ciuitatẽ agone & ludis exercere ſolet:
urbs Roma in Italia a Remo & Romulo geminis auctori-
bus cuius regnũ continuo Romulus parricidio imbuit. parique ſucceſſu
crudelitatis ſine more raptas ſabinas improbis nuptiis confœderatas ma-
ritorũ & parentũ cruore dotauit. Itaq; Romulus interfecto primũ a-
tio Numitore: dehinc Remo fratre arripuit impetiũ. urbẽque conſtituit
Regnum aui. muros fratris. templũ ſoceri ſanguine dedicauit. ſcele-
torũ manu p̄miſcua impunitate collegit. Primus illi campus ad bellũ
forum urbis fuit. miſta ſimul externa ciuiliaque bella nũquã defutu-
ra ſignificans. Sabinorũ: quos fœdere ludisque pellexerat: fœminas taz
inhoneste præſumpſit: quam nefarie defendit. Ducem eorũ Titum Ta-
tiũ ſenem: honeſtis pietatis cauſis inſiſtentẽ: diũ armis ppulſatũ mox
ut in ſocietatẽ regni aſſumpſit: occidit. Cum Veientibus prælium ad-
huc paruo nomine magnis uiribus agitatũ ẽ. Ceninenſiũ captũ ac cli-
rutũ oppidũ. aſſumptis ſemel armis nunq̄ q̄es fuit: quippe qb⁹ egeſtas
turpis atque obſcœna fames domi timereſ: ſi unquã paci acq̄uiſſent.
Iam hĩc inceſſabilia certamina: & iuxta quãtitatẽ uiriũ ſemper grauiã
q̄ breuiſſime ſtrinxero: Tullum Hoſtilium militaris rei inſtitutorẽ ſa-
ducia bene exercitatæ iuuentutis Albanis intuliſſe bellũ: & diũ altriſc-
cus ſpe incerta certa q; clade tandẽ peſſimos exit⁹ & dubios euẽt⁹ cõpiẽ
dioſa tergeminorũ cõgreſſione fuiſſe. Rurſus pace dirupta Metiũ Suſ-
fetiũ Fidẽnate bello meditata etiã p̄ditõẽ ſuſpẽſũ: currib⁹ i diuerſa ra-
ptantib⁹ duplicis animi noxã pœna diuiſi corporis expẽdiſſe. Latinos
Anco Martio duce ſæpe congreſſos: aliquando ſuperatos. Tarquiniũ

Priscū omnes finitimos & potentes tūc. xii. Thuscīaē populos innume-
ris cōcidisse cōflictib⁹. Veientes Seruo Tulio īsistente uictos fuisse nec
domitos: Tarquiniū Supbi regnum occiso socero scelere assūptum: ha-
bita ī ciues crudelitate detentū flagitio adulteratæ Lucresiæ amissum
& int⁹ domestica uicia uirtutesque forinsec⁹ emicantes idest opida uali-
da in Latio per eum capta Ardeam Ocri colū Sinuessam Pometiamq; &
quicquid in Gabios uel fraude ppria uel pœna filii uel Romanis ui-
rib⁹ ppetrauit Sed Romani quanta mala per. cc. xl. & .iiii. annos cōtinua
illa regum domiatiōe ptulerūt nō solū uni⁹ regis expulsio uerūctiam
abiuratio regii nōis & potestatis ostēdit. Nam si unius tantum supbia
fuisset in culpa ipsum solū oportuisset expelli seruata regia dignitate
Melioribus igitur regibus urbe propulsis Romani consulendum sibi.
quam cuiquam suæ libertati dominandum rati cōsules creauerunt q;
bus ueluti adulta rei publicæ crescentis ætas robustioribus ausis exer-
cebatur.

Nno post urbem cōditam. cc. xliiii Brutus primus apud Ro-
manos consul primum conditorem regemque Romæ non so-
lum exæquare parricidio sed & uicere studuit. Quippe duos
filios adolescētes totidemque uxoris suæ fratres Vitellios iuuenes re-
uocandoz in urbe regum placitos īsimulatos in concionem protraxit
uirgis cecidit securique pcussit. Ipse deinde Veientum Tarquiniensi
umq; bello cum Arunte Supbi filio cōgressu sibi cōmortuoque pcu-
buit. Porsenna rex Hetruscoꝝ grauissim⁹ regū nominis suffragator.
Tarquiniensium manum īgerēs trib⁹ cōtinuis annis trepidam urbem
terrui. cōclusit. obsedit & nisi hostem uel mutuis cōstanti utendæ ma-
nus patiētia uel uirgo Chloelia admirabili transmeati flumīs audacia
pmouisset: profecto Romani cōpulsī fuissent perpeti aut captiuitate;
hoste īsistēte supati aut sūitutē īcepto rege subiecti. Post hæc Scabini
corrasis ūdiq; copiis magno apparatu belli romani cōtendūt: quo me-
tu cōsternati romani dictatorē creant cui⁹ auctoritas & potentia cōsulē
præiret quæ res in illo tunc bello plurimū emolumenti tulit. Seq̄ dis-
cessio plebis a patribus cum Marco Valeriano dictatore delectum mi-
litum agente uariis populis stimulat⁹ iuriis sacꝝ montē insedit arma-
tus: qua pernicie quid atrocius: cū corpus a capite defectum perditio-
nem eius: per quod spirabat: meditaretur: actumque de Romano noie
intestina pernicie foret: nisi maturata reconciliatio subrepsisset prius:
quā se discessio ipsa cognosceret. urget. n. se atq; iminet sibi extra illas

apertas belloꝝ clades successu misero clādestina pñicies. Quippe Tito Gessonio & Publio Numitio consulibus duo uel maxia oīūz malorū abominamenta fames & pestilētia fessam urbē corripuere. Cessatū est paulisp̄ a præliis. cessatū tamen a mortibus nō ē. Veientes & Hetrusci graues hostes adiūctis sibi finitimorū copiis in bella surgentes obuiis Marco Fabio & Gneo Manlio consulib⁹ excipiūtur: ubi post sacm̄ iurationis: quo se Romani deuouerant: nō nisi post uictoriā ad castra redituros: adeo atrox certamen fuit: ut uictis uictoribusque par forma esset. & amisso plurimo exercitu: occisisq; in pugna Manlio cōsule & Fabio consulari Marcus Fabius consul oblatū sibi a senatu triūphūz suscipere recusaret: q̄a tantis rei publicæ detrimētis luctus poti⁹ debebat. Gloriosissima illa numero & uiribus Fabioꝝ familia Veientanū sortita certamen quantā rei publicæ orbitatē occasu suo intulerit: īsa mibus usque nūc uocabulis testes sunt fluuius: q̄ pdidit: & porta quæ emisit. Nam cū sex & .ccc. Fabii uere clarissima Romani status lumina speciale sibi aduersum Veientes decerni bellū expetiuisent: spem temere sumptæ expeditōis primis successib⁹ firmauerūt. Dehinc inducti in insidias: circūuentique ab hostib⁹ oēs ibidē trucidati sunt: uno tantūz ad enunciandā cladē reseruato: ut miserius audiret patria pditos: quā pdidisset. Ad hæc non Romæ tantū talia gerebant. sed quæque p̄uitia suis ignib⁹ æstuabat. & quod poeta præcipu⁹ ī una urbe descripsit: ego de toto orbe descripsim. Crudelis ubique luctus. ubique p̄uor. & plurima mortis imago.

De regno Persarū & Cyro rege.

Gitur eodē tempore Cyrus rex Persarū: quē superi⁹ explicandæ historiæ causa cōmemoraueram: q̄ tūc Asiam: Scythiā: totūque orientem armis p̄uagabat: cū Tarquinius Superbus urbē: uel rex: uel hostis aut seruitio p̄tremebat: aut bello: Cyr⁹: ut dixi: cūctis aduersum quos ierat: perdomitis: Assyrios & Babylonia petit gentem. urbēque tunc cūctis opulentiorē. sed impetū eius Ganges fluui⁹ secundæ post Euphratem magnitudinis ītercepit. Nā cū unū regioꝝ equorū candore formaque præcipuū cū eq̄te transmeandi fiducia persuaso: qua per rapacē aluē offensi uada uorticis attollebant: abreptū præcipitatūq; mexisset: rex iratus ulcisci in anem statuit: contestis: eū: qui tam præclarū equū equitemq; uorasset: fœminis uix genua tangentibus a se permeabilem relinquendū. Nec in peragendo segnior totis copiis perpete anno Gangē fluuiū per magnas concisū deductūq;

fossas in. cccc. & .lx. alueos cōminuit. Eo ope p̄doctis fossoribus etiam Euphraten longe ualidissimū & mediā Babyloniā interfluētē deriuauit. Ac sic meabilibus uadis siccū: etiam patentibus aluei partib⁹ iter fecit. cepitque urbē: quam uel opere hūano extrui potuisse: uel humana uirtute destrui posse utrunque pene incredibile apud mortales erat. Nāque Babyloniā a Nembroth gygante fundatā: a Nino uel Semiramide reparatā multi p̄didere. Hæc campi planicie ūdique cōspicua: natura loci lætissima: castroꝝ facie mœnibus parib⁹ p̄ quadꝝ disposita muroꝝ eius tix credibili relatu firmitas & magnitudo. idest latitudo cubitoꝝ. l. altitudo quater tanta. Cæterꝝ ambit⁹ eius. cccc. lxxx. stadiis circūuenit. Murus coctili latere atque interfuso bitumine compactus fossa extrinsecus late parens uice amnis circūfluit. A fronte muroꝝ. c. portæ æreæ. Ipsa aut̄ latitudo in consumatione pinnaꝝ: utroque laterē habitaculis defensorꝝ æque dispositis media intercapedine actas quadrigas capit: dom⁹ intrinsec⁹ quater geminæ habitatiōes minaci p̄ceritate mirabiles. Et tamē magna illa Babylō prima post repatiōē hūani generis condita: nūc pene etiā mīma mora uicta: capta: ac subuersa ē. Ibi tūc Cræsus rex Lydoꝝ famosus opibus: cū ad auxiliādū Babylōniis uenisset: uictus sollicitusque ī regnū refugit. Cyrus aut̄ postea q̄ Babyloniā ut hostis iuasit: ut uictor euerit: ut rex disposuit: bellū trāstulit in Lydiam: ubi conterritū superiore iam prælio exercitū nullo negotio sup̄pauit. Ipsū etiam Cræsum cepit: captūque uita & patri monio donauit. Exaggerare hoc loco mutabiliū reꝝ instabiles status nō opus ē. q̄cquid enī ē opere & manu factū labi & consumi uetustate Babylōn capta confirmat: cui⁹ ut primū īperiū ac potentissimū extitit ita primū cessit & ueluti quodā iure succedētis ætatis debita posteris tradere hæreditas: ipsis quoq; eandē tradēdi formulā seruaturis: ita ad p̄xima aduentantis Cyri tentamēta succubuit magna Babylō: & ī gens Lydia. amplissima orientis cū capite suo brachia uni⁹ prælii expectatione ceciderūt. & nostri in circūspecta anxietate causant: si potentissima illæ quondam Romanæ rei publicæ moles nunc magis ībecillitate p̄pria senectutis: quam alienis concussæ uiribus contremiscūt.

Cyrus Scythis bellū intulit. & a Tomyri regina
quæ tūc eis præerat: uictus. & occisus est.

Gitur Cyrus p̄ximi t̄pis successu Scythis bellū intulit: quē
Tomyris regina: quæ tūc gēti præerat cū p̄hibere transitum

araxis fluminis posset: transire p̄misit primū p̄pter fiduciaꝝ sui: dehinc
p̄pter opportunitatē ex obiectu fluminis hostis inclusi. Cyr⁹ itaq; Scy-
thiam ingressus p̄cul a transmissio flumine castra metatus. insup astu
eadē instructa uino epulisque deseruit: quasi territus refugisset. Hoc
cōperto regina tertiā ptē copiaꝝ & filiū adolescentulū ad p̄sequendū
Cyrū mittit. Barbari ueluti ad epulas iuitati primū ebrietate uincūf.
mox reuertente Cyro uniuersi cū adolescēte obrūcanf. Tomyris ex
ercitu ac filio amisso uel matris: uel reginæ dolorē sanguine hostiū di-
luere p̄mptius: q̄ suis lachrymis parat. Simulat diffidentiaꝝ desp̄atioē
cladis illatæ. paulatimq; cedendo Superbū hostē in insidias uocat. Ibi
quippe cōpositis iter montes insidiis. cc. M. Persaꝝ cum ipso rege dele-
uit: adiecta sup oīa illius rei admiratione: quod nec nūcius quidem tā
tæ cladis supfuit. Regina caput Cyri amputari: atq; ī utrem humano
sanguine oppletū conici iubet: nō muliebriter increpitans. satia te san-
guine: quē sitisti: cui⁹ per annos. xxx. insatiabilis p̄seuerasti.

Darius post aliquantum tēporis: occiso Cyro rege regnū suscepit

Nno ab urbe condita. cc. xl. q̄nto Darius Cyro apud Scythas
interfecto post aliquantulū iteruallū sorte regnū adeptus ē.
Regnauit. n. medius eorū Cābyres Cyri fili⁹: q̄ deuicta Aegy-
pto cunctam Aegypti religionē abominatus caeremonias & tēpla eius
deposuit. Post hunc etiam magi duo sub noīe quē occiderant: regis re-
gno obrepe ausi: q̄ quidē mox deprehensi & oppressi snnt: Dari⁹ itaq;
unus ex his q̄ magorū audaciam ferro coercuerant: cōsensu oīum rex
creatus ē: q̄ postq̄ Assyrios ac Babyloniam Persaꝝ regno deficiēte bel-
lo recup̄auit: Attyro rege Scytharū hac uel maxime cā bellum intulit:
quod filiaꝝ eius petitas sibi nuptias non obtinuisset. Magna scilicet ne-
cessitas p̄ unius libidine hoīs. dvii. M. uiroꝝ piculo mortis exponi. In-
credibili quippe apparatu cū. dvii. M. armatorū Scythiam īgressus: nō
facientibus hostibus iustæ pugnaꝝ potestatē: insup repentinis īcursib⁹
extrema copiaꝝ dilacerantibus: metuens ne sibi reditus īterrupto pōte
Istri fluminis negaret: amissis. lxxx. M. bellatorū trepid⁹ refugit: quāuis
hūc amissorū numerū inter dāna nō duxerit & quē habendū uix q̄squā
ābire ausus eēt: p̄ditū ille nō sensit. Inde Asiā Macedoniamq; aggres-
sus p̄domnit. Ionas quoq; nauali congressiōe superauit. Deīde ī Athe-
nienses: quod Ionas aduersū se auxilio iuuisent: īpetū fecit. atq; arma
direxit: Porro Athenienses ubi aduentare Dariū cōpererunt: quanuis

auxiliū a Lacedæmoniis poposcissent: tamē cū detineri Persas quatri
duanæ religionis ocio compertum haberent: spem occasione fumentes
instructis tantum. x. M. armatorū citiū: & Plataensibus auxiliarib⁹. M.
aduersum. dc. milia hostiū cāpis Marathoniis pruperūt. Melciades ei
tūc bello præfuit: qui celeritate magis q̄ uirtute fret⁹ alacri satis expe
ditione prius hosti cōminus inhæsit: q̄ posset expedito sagittarū iactu
ppulsari. Tanta in eo bello diuersitas certandi fuit: ut ex alia parte ui
ri ad occidendū parati: ex alia pecudes ad moriendum præparatæ puta
rentur. cc. Persarū apud cāpos Marathonios ea tēpestate ceciderūt. Sen
sit Darius hoc damnū. Nam uictus fugatusque arreptis nauibus refu
git in Persas. Cū autē instauraret bellū: & ulcisci in uictores moliret: in
ipso apparatu concidit olympiade septuagesima quarta: hoc est post
urbem conditam anno. cc. lxx. quinto: quo tēpore Romæ Popilia uir
go ob crimen stupri uiua defossa est. Xerxes Dario patri ī regno succe
dens bellum aduersus Græciā a patre susceptū: per quinquenniū instru
xit: quod Demaratus Lacedæmoniis: qui tunc forte apud Xerxen extu
labat per tabellas primū scriptas: deinde cæratas suis pdidit.

Xerxes Dario in regnū patris successit.

Gitur Xerxes. dcc. M. armatorū de regno. &. ccc. M. de auxiliis
rostratas & iam naues. M. cc. onerarias autē tria. M. numero
habuisse narratur. ut merito inopinato exercitui imensæque
classi uix ad potum flumīa: uix ad ingressum terras: uix maria ad cur
sum suffecisse memoratū sit. Huic tam incredibili tēporibus nostris
agmini: cui⁹ numerū nūc difficilius ē astrui: q̄ tūc fuit uinci. Leonides
rex Spartanorū cū. iiii. M. hominū in angustiis thermopylarū obstitit.
Xerxes autē contēptu paucitatis obiectæ iniri pugnam. conseri manum
imperat. Porro illi: quorū cognati & cōmanipulares in cāpis Maratho
niis occubuerant & certaminis simul & cladis extitere principiū. Deīde
succedens sibi turba maior ac segnior: cū iam neque ad pcurtendū li
bera: neq; ad pugnandū expedita: neque ad fugiendum prompta solis
mortibus subiaceret: triduo continuo nō duorū pugna: sed cædes uni⁹
populi fuit. Quarto autē die cū uideret Leonides undiqne hostem cir
cūfundi: hortat auxiliares socios: ut subtrahentes se pugnæ ī cacumē
montis euadāt: ac se ad meliora tpa referuēt. Sibi uero cū Spartanis su
is aliam fortē eē subeūdā. plus se patriæ debere q̄ uitæ. Dimissis sociis
Spartanos admonet de gloria plurimū: de uita nihil sperandū neque

expectandū uel hostē uel diē: sed occasione noctis prūpenda castra cō
miscenda arma: conturbāda agmina esse: Nusq̄ uictores honesti?: quā
in castris hostiū esse pituros. Persuasi igit̄ mori mallæ in ultionē futu
ræ mortis armanf: tanq̄ ipsi interitū suū & exigent & uindicarēt. Mi
rū dictu secenti uiri castra. dc. M. irrūpunt: tumultus castris totis orif
Persæ quoque ipsi Spartanos adiuuāt mutuis cædibus suis. Spartani
quærētes regē: nec iueniētes cædūt: sternūtque oīa castra: peruagātur
uniuersa. & inter densas strues corporū raros hoīes uix sequuntur. Vi
ctores sine dubio nō essent: nisi mori elegissent. Prælium a principio no
ctis in maiorē ptem diei tractū. ad postremū uicēdo fatigati: ubi q̄sq̄
eorū deficientib⁹ mēbris uisus ē sibi mortis suæ ultiōe satiatus: ibi iter
īpedimēta cadauey campūque crassū & semigelatū sanguine palpitan
do lapsus & mortuus ē. Xerxes bis uictus in terra nauale præliū parat
Sed Themistocles dux Atheniensiu cū intellexisset Ionas: q̄bus dum
auxiliū superiori bello præbet: in se Persarū ipetū uerterat in auxilium
Xerxis instructā classē deducere: sollicitare eos pti suæ hostique sub
trahere statuit. Et quia colloquēdi facultas negabat: locis: ad quæ Io
nes accessuri nauib⁹ uidebātur: pponi symbola: saxisque affigi iubet.
socios quondā & picipes periculoy: nūc aut̄ iniuste agentes apta icre
patione corripies: atq; ad antiquoy iura foedey religiosa adhortatiōe
psuadens: præcipueque admonēs: uti cōmisso prælio cædentiū uice in
hibeant remos. seseq; bello auferāt. Igit̄ rex partē nauiuꝝ sibi detinens
spectator pugnæ in litore manet. Contra aut̄ Artemidora regina Hali
carnasi: quæ in auxiliū Xerxi uenerat: inter duces primos acerrime bel
lo imiscef. ita: ut uersa uice in uiro foeminea cautela: in foemina uicilis
audacia spectaref. Cū aut̄ āceps pugna cēt: Iones iuxta præceptū The
mistoclis paulatī se certamini subtrahere cœperūt: quoy defectio Per
sas iā fugā circūspicientes apte fugere psuasit: in qua trepidatiōe mul
tæ naues captæ mersæq; sūt. Plures tamen sæuitiam regis: uelut imani
tatē hostis timentes domū dilabuntur. Anxium tot malis regem Mar
donius aggreditur suadens regē in regnū redire oportere prius quam
aduersa fama nouas res domi moliretur. Se autem si residuæ sibi copiæ
traderentur & ultionem ab hoste exactuy & ignominiā domestica pro
pulsatuy aut si aduersa belli perseuerassent cessuy se quidē hosti sed
tamē sine regis infamia pbato cōsilio exercitus Mardonio tradif. Rex
Abydū ubi pontē ueluti uictor maris cōseruetat cum paucis pficiscif
Sed cū pontem hybernis tempestatib⁹ dissolutū offendisset piscatoria
scapha trepidus transiit. Erat sane quod spectare humanum genus &

dolere debuerat mutationes rerū hac uel maxime uarietate permetiens
exiguo cōtentū latere nauigio sub quo ipsū pelag⁹ ante latuisset & iu-
gum captiuitatis suæ uinctū pōte portasset uilissimo uni⁹ seruuli ege-
re ministerio cuius potētix dū mōtes excidūtur ualles replētur amnes
exhauriūt ipsa & rex natura cessisset pedestres quoq; copiæ quæ duci-
bus cōmissæ fuerant labore fame ac metu tabuerūt. & crudescēte mor-
bo tanta pestis tantaque fœditas moriētū exorta est ut uix cadauerib⁹
replerent. diræ etiam alites improbæ bestiæ escarū illecebris sollicitatæ
moribūdum sequerentur exercitū. At uero Mardonio⁹ cui reliqua belli
Xerxes commiserat afflatus primū successu breui mox in extrema de-
iect⁹ ē. Olynthū siquidem Græciæ oppidū expugnauit. Athenienses
uaria sollicitatione adducere in spem pacis aggressus ē ubi iexpugna-
bilem eorū libertatem uidet incensa urbis parte in omnē Boetiam belli
apparatū deducit. Illic quoque eū. c. M Græcorū insecuta sunt & com-
misso sine mora prælio Mardonium deletis copiis ipsius uelut e naufra-
gio nudū cū paucis fugere cōpulerūt castra regiis opibus referta cepe-
rūt nō paruo qdem antiquæ industriæ damno. Nam post istius prædæ
diuisione; aurū Persicū prima uirtutis Græciæ corruptio fuit. Urget
igif incept⁹ miseros extrema pditio. Nam forte eodē die quo in Boeti-
am Mardonii copiæ delatæ sūt pars Persici exercit⁹ i Asia sub mœnib⁹
Mychales nauali prælio dimicabat. Ibi nouus repente rumor utriusq;
classis & populi impleuit aures Mardonii extinctas copias Græcos exti-
tisse uictores. Mira diuini iudicii ordinatio In Boetia oriēte sole bellū
fuisse cōmissū In Asia meridianis horis sub eadem die tantis spatiis ma-
ris terræque interiacentib⁹ nuntiatum cui rumoti uel maximæ rei asti-
pulatū ē quod Persas audita clades socioꝝ primū dolore dehinc despa-
tiōe correptos nec bello expeditos nec fugæ habiles reddidit. Atque ita
consternatos pfligatosque constantior fact⁹ hostis successu felicitatis
inuasit.

Xerxes rex a suis occisus est.

Xerxes bello in Græcia infeliciter gesto cōtēptibilis suis factus
p Arthapanū præfectum suum in regia circumuētus occidit.
O tempora desiderio & recordatione dignissima. O dies illos
inoffensæ serenitatis qui nobis ueluti e tenebris respiciendi proponunt
quib⁹ breuissimo interuallo de uisceribus unius regni decies nouies cē-
tena milia uiroꝝ: tribus proximis regibus tria bella rapuerunt ut tace-
am de infelicissima tunc Græcia quæ totum hūc de quo nūc hebescim⁹

numery moriendo supauit. Leonides ille clarissimus dux Lacedemo-
nior in bello isto aduersus Xerxem quod supremū ipsi atque hostib⁹
fuit: cū secentis famosissima illa incitamenta dixisset: prandete: tanquā
apud inferos cœnaturi: auxiliarib⁹ tamen: quos excedere bello iubebat
misericorditer suasit: ut se ad meliora tpa refererent. Ecce cū ille pro-
miserit futura meliora: istique asserant meliora præterita: qd aliud col-
ligi datur: utroque in suis detestante præsentia: nisi aut sp bona eē sed
ingrata: aut nunq̄ oīo futura meliora? At Romæ: ut ad id temp⁹ redeā:
inde digressus sū. neque enī interuallo miseriæ ad alios transire com-
pellor: sed sicut se quondā efferuescentia mala ubique ipsis actib⁹ col-
ligarunt: ita etiā pmista referūtur. nobis quippe conferre inter se tēpo-
ra urbis: non cuiusquam partis eius laboribus insultare ppositū est.

Quod grauis pestilentia Romam inuasit.

Romæ ergo post urbē conditā āno. cc. sexagesimo suspēso ad
modicū bello grauis pestilentia: quæ sp ibi raras inducias aut
factas interceptit: aut ut fierent coegit: p uniuersam ciuitatem
uiolenter incanduit: ut merito præcedente pdigio cœlū ardere uisū sit
quando caput gentiū tanto morboꝝ igne flagrauit. Nā eo anno Ebu-
tium & Seruiliū ambos consules pestilētia cōsūpsit. militares copias
plurima ex pte cōfecit. multos nobiles præcipueque plebem fœda tabe
deleuit: quis iā supiori etiam quarto anno oborta lucis eundē populū
depopulata sit.

Post pestilentia multa & graua bella sustinuerūt Romani.

Roximo dehinc āno ciues exules seruique fugitiui duce Her-
donio uiro Sabino iuuaserunt: incenderūtq; capitolium: ubi
fortissime quidē Valerio consule & iperatore obstitere iunio-
res. sed adeo atrox & graue discrimē prælii fuit: ut ipse quoque consul
Valerius ibi fuetit occisus: & indignā de seruis uictoriā insup etiā sua
morte fœdauerit. Seqtur ann⁹ in quo cōiūcto exercitu cōsul obsessus
ē. Nā Minutiū consulē congressū prælio Equi Volscique superant.
& fugientē in Algidū fame: ferroq; cinxerūt. actumque ifeliciter foret
ni Quintius Cincinnatus: præcipuus ille dictator artam obsidionē op-
presso hoste soluisset: q reptus ruri ab aratro accersit⁹ ad iperii fasces
sumpto honore: instructuque exercitu: mox uictor effectus iugū boū
equis iposuit. uictoriamque quasi stinā tenens subiugatos hostes p se

egit primus. Anno: q ab urbe cōdita p̄ximus trecētesimo fuit: dū lega-
ti ad Athenienses p̄pter Solonis leges deferendas missi expectantur: ar-
ma Romana fames pestilentiaq; cōpescuit. Ipso aūt trecentesimo anno
hoc est olympiade nonagesimaqnta potestas consulū decēuiris tradi-
ta constituenday legū Atticay gratia magnam rei publicæ perniciem ī-
uexit. Nam primus ex decēuiris: cedentibus cæteris solus Appi⁹ Clau-
dius sibi cōtinuauit īperiū. statimque alioꝝ coniuratio subsecuta ē: ut
more contēpto: quo insigne imperii penes unuz: potestas aūt cōis erat:
oēs oīa p̄priis libidinibus agitabant. Itaque inter cætera: quæ insolētif-
sime cūcti p̄sumebant: repente singuli cū duodenis fascib⁹ cæterisq;
īperii insignibus p̄cesserūt. & nouo īprobæ ordinationis incepto able-
gata religione consulū emicuit agmen tyrannoꝝ duabus tabulis legū
ad decē priores additis. augentesque insolentissimo fastu plurima die:
quo deponere magistratū mos erat: cū iisdē insignibus p̄cesserūt. Ma-
xima Appii Claudii libido auxit inuidiaz: qui ut Virginiaz uirgini stu-
prū inferret: prius seruitutis causam intulit. Quam ob rē adactus Vir-
ginius pater dolore libertatis & pudore dedecoris p̄tractam ad seruitu-
tem filiam in cōspectu populi pius parricida p̄strauit: qua populus ne-
cessitate atrocitatis p̄motus: & piculo libertatis admonitus montē Auē-
tinū occupauit armatus. Nec tueri armis libertateꝝ destitit: nisi postq̄
se cōiuratoꝝ conspiratio ipsis quoque honoribus abdicauit. Tertia &
quinta post centesimam olympiade per totū fere annū tam crebri tāq;
etiam graues in Italia terræ motus fuerūt: ut de inumeris quassationi-
bus ac ruinis uillay oppidorūque assiduis Roma intus fatigaret. Deī-
de ita iugis & torrida siccitas fuit: ut p̄sentis tūc futuriq; anni spem
gingnēdis terræ fructibus abnegarit. His deniq; tēporibus cū Fidenna-
tes hostes maximoy auxilioy manu stipante terribiles Romanis arci-
bus īminerent: Aemilius tertio dictator magnam mali molē ipsis Fidē-
nis uix captis depulit. & sanauit. tanta in ipsis erat maloy animoy con-
tentio: ut uel domesticæ clades superfusa forinsecus bella oblitterarent
uel post damna belloꝝ īducias relaxatas diuersæ pestes cælo terraque
excandescentes incessabili infestatione corrūperent.

Quod Sicilia semper fuit nutrix tyrannoꝝ.

Sicilia ab īitio patria Cycloꝝ: & post eos semper nutrix ty-
rannoꝝ fuit. Sæpe etiam captiua seruoꝝ: quoy primi carnib⁹
hoīum inedia cruciatibus. postremi mortibus pascebantur:

excepto eo: quod externis bellis aut præda habebat: aut præmiis. Hæc ut quæ breuissime absoluam: requiem malorum: nisi nunc nescit. imo ut euidentiis diuersitates temporum declarent: sicut antea uel intestinos uel externos tumultus perpessa est inter omnes sola semper: ita nunc ex omnibus sola nunquam patitur. Nam etiam ut sileam de diuturnitate uel illius calamitatis: qua pressa est: uel istius e contrario qua frui pacis. Actna ipsa: quæ tunc cum excidio urbiū atque agrorum crebris eruptionibus æstuabat nunc tantum innoxia specie ad præteritorum fidei fumat. Igitur ut prætermit tam interim de tyrannis: quorum mox qui fuit ultor successor effectus est medio tempore: hoc est anno ab urbe condita. ccc. xxxv. cum Rhegyni apud Siciliam discordia laborarent: ciuitasque per dissensionem diuisa in duas partes esset: pars una ueteranos ab Himera urbe Sicilia in auxilium uocauit. Porro illi pulsas ciuitate primū his: contra quos implorabantur. deinde mox cæsis etiam illis: quibus ad auxiliandum conuenerant urbem cum coniugibus & liberis sociorum occupauere: ausi facinus nulli tyranno comparandum: quippe cum Rhegynis quicquid uis perpeti satius fuerit: quam ut ultro iuitarent: quibus patriam coniuges liberos ac penates ipsi extorres ad prædā relinquerent. At etiam Catinenses: cum Syracusanos graues infestosque paterent: ab Atheniensibus auxilia poposcerunt. Sed Athenienses suo magis quam sociorum studio instructam classem in Siciliam misere: cum & sibi pro pagare molirent imperium. & Syracusanam classem nuper instructam Lacedæmoniis perficere uerarent. Et quoniam Athenienses: qui missi erant: cæsis hostibus prospera initia sumpserant: maiores copias robustiorēque exercitum cum Lachete & Chariade ducibus in Siciliam reduxerunt. Sed Catinenses belli tedio promoti cum Syracusanis fœdus inueniunt. auxilia Atheniensium spernunt. Post autem Syracusanis conditiones pacis meditatione dominationis transgredientibus denuo legatos Athenas mittunt: qui capillo barbaque squalidi: & lugubribus panis induti misericordiam atque auxilium & sermone & habitu precarent. Igitur magna classis instructis ducibus Nicias & Lamachis: tantisque uiribus Sicilia repetitis: ut suffragia sua & hi timerent qui impetrauissent. Athenienses duas ilico pedestres pugnas secundis successibus faciunt: confertosque in urbe hostes. & obiecta classe circumdatos terra marique concludunt. At Syracusani fractis fessisque rebus auxilium a Lacedæmoniis petunt: a quibus mox mittitur Gilippus solus quod est. sed in quo omnium præsidiorum instar præferebat qui ueniens ut audiuit inclinatum iam belli statum: auxiliis partim in Græcia: partim in Sicilia contractis: opportuna bello loca occupauit. Deinde duobus præliis uictus: nec territus tertio congressu Lamachum occidit. hostes in fugam uertit. socios obsidione

liberavit. Hinc Athenienses terrestri praelio uicti experimenta maris icunt & nauali certamine parant cogredi: quo cognito Gilippus classem instructam a Lacedaemoniis accersit. & que Athenienses in locum amissum ducis Demosthenem & Eurymedontem eum supplemento copiarum mittunt. Peloponensi quoque cum multarum urbium consensu & decreto iugentia Syracusanis auxilia misere. Ita sub specie socialis belli domesticos motus exequuntur. & quasi de Graecia translatum certamen in Siciliam fuerit: sic ex utraque parte suis uiribus dimicant. Igitur Athenienses prima congressione uincuntur: castra quoque cum omni pecunia uel publica uel priuata: & cum uniuerso instructu diuturnae expeditionis amittunt. Fractis opibus & in angustum redactis suadet Demosthenes: dum non dum omnia res perditae sunt: quantumlibet uideantur afflictae: domum redeant. Siciliamque decedant. Nicias autem pudore male gestarum rerum ab initio despatior redditus manere contendit. Reparant nauale certamen & mox per inscientiam in angustias Syracusani maris deducti in fidiis hostium circumueniuntur. Eurylochus dux primus occidit. xi. naues incenduntur. Demosthenes & Nicias classem dimittunt: quasi tutius terrena expeditione fugituri. Gilippus autem primum naues eorum relictas. c. xxx. inuadit. Dehinc ipsos fugientes persequi aggressus capit: caeditque quam plurimos. Demosthenes dedecus seruitutis uoluntaria morte declinat. Nicias uero indignam turpemque uitam dedecore captiuitatis accumulatur. Igitur Athenienses biennio apud Siciliam non sine Lacedaemoniorum damno conflictati aliis domi malis circumueniunt. Alcibiades enim dux prius aduersus Syracusas praenunciatus mox ad iudicium per quadam insimulatione detentus uoluntario exilio Lacedaemoniam se contulit. impulitque Spartanos: ut turbatis Atheniensibus nouo rursu bello insisterent. neque eis respirandi spatium: quoniam opprimerent relaxarent. cui incepto ita Graecia omnis astipulata est quasi ad commune incendiium restringendum bono publico congestis uiribus consuleretur. Darius etiam rex Persarum memor paterni auitque in hanc urbem odii per Thissaphernem praefectum Lydiae cum Lacedaemoniis foedus pacis fecit. eisque sumptus belli & copias pollicetur. Mirum dictum Atheniensium tantas ea tempestate opes fuisse: ut eorum aduersus eos: hoc est aduersus unam urbem Graeciae Asiae totiusque orientis uiribus incursum sit: pugnando saepe nec unquam cedendo consumpti magis uideantur fuisse quam uicti. Principio enim Alcibiades omnes socios deficere ab his ad Lacedaemonios coegit. sed & ab his quoque per inuidiam insidias appetitus aufugit. & ad Thissaphernem in Mediam concessit: cui statim accommodato ingenio & apti eloqui gratia familiarior factus persuadet. ne Lacedaemonios tam profusis opibus adiuuaret. iubet: eum potius istius certaminis

arbitrꝫ spectatoremque fieri debere. integrasque Lydiæ uires aduersum uictorem reseruadas. Quâ ob rem Thissaphernes partem classis cum aliquanta manu deduci Lacedæmonem iubet: ne uel abundantes suffragiis alieno tuti periculo dimicarent: uel in totum destituti: susceptum certamen omitterent.

Discordia Atheniensium. & bella grauiâ.

Pud Athenienses uero cum diu domestica discordia agitare: imminente periculo summa imperii ad senatum populi uoluntate transferretur. Quippe odio discordiæ nutriunt. At: ubi necessitas incubuit: postpositis priuatis causis atque odiis in communi consuli. Sed hoc ipsum cum propter insitam genti superbiam & tyrannicas libidines periculosum foret: tandem Alcibiades exul ab exercitu reuocatus. & dux classis constituitur. Quo comperto principes primo Spartanis urbem perdere moliti sunt. deinde cum id frustra cogitassent: in exilium sponte cesserunt. Igitur Alcibiades patria liberata classem in hostes dirigit. Commisso praelio uictoriam Athenienses cepissent. Porro autem maior pars Spartani exercitus caesa. duces quoque pene omnes interfecti & lxxx. naues captæ absque his quæ in conflictu incensæ demersæque perierunt. Rursus bellum in terrarum transfatum Spartanis æque infeliciter cessit: quibus rebus fracti Lacedæmonii petiere pacem: nec tamen impetrare potuerunt. Præterea Syracusana præsidia in Sicilia audita Carthaginensis belli infestatione reuocata sunt. Quâ ob rem Alcibiades classe uictorici totam Asiam peragatur. bellis incensis cadibus rapit. sternitque omnia. Urbes: quæ dudum a societate defecerant: capit. recipitque quæ plurimas. Sic Alcibiades magni nominis factus Athenas cum admiratione & gaudio omnium uictor ingreditur. Partio post interuallo auget uires. exercitum classemque numero peruenit. rursusque Asiam petit. Lacedæmonii uero Lyfandæ ducem classi belloque præficiunt: Cyrus autem frater Darii in locum Thissaphernis Ioniam Lidiamque præpositus magnis eorum opibus auxiliisque confirmat. Lyfander itaque Alcibiadis exercitum prædæ intentum ac per hoc ubique dispersum ac uagum repentino incursum opprimit. sine conflictu aliquos uincit. cæditque fugientes. Magna hæc clades Atheniensibus. & multo atrocius uulnus: quod dudum inflixerant: susceperunt. quo comperto Athenienses opinati sunt Alcibiadem antiquum exilii sui dolorem isto scelere perditionis uindicare curasse: ideoque in locum eius Cononem constituunt: cui residuam manum & summam belli committunt: qui supplere saltem numero exhaustas copias uolens senes & pueros legit. exercitumque descripsit. Sed huiusmodi manus moram

bello nō attulit: quippe quod robore: nō numero confici solet. Itaque statim imbellis manū uel capta uel cœsa ē. tantaque strages occisorū illo prælio facta ē: ut deletū non solū regnū. sed etiā nomen Atheniensiu; uideret. At illi despatis rebus statuūt urbem pegrinis dare: ut q̄ p̄ totā Asiam paulo ante dominati sūt: nunc ex hac colluuiē muros saltem libertatēque teneant. & quī uel suo iudicio ad hæc tuenda etiā obiectis muris nō sufficiant: iteꝝ tamen expiri nauale præliū parant. Exps consilii furor dolorē uirtutē putat. quātūque meditat̄ ira: tantū p̄mittit audacia. Itaque oībus partī captis: partim interfectis de ipsis quoq; reliquiis nihil reliq̄ factū ē. Solus dux Conon sup̄stes bello & populo: timens ciuiū crudelitātē ad Cyrū regē concessit. Euagoras aut̄ dux Lacedæmonioꝝ adeptis oībus ciuitatibus nihil Atheniensibus præter iā nem urbē reliq̄t. nec hoc diu. nam & ipsam urbē postea obsidiōe circū dedit. Angebat intrinsecus fames: desolatio & morbos obsessos. Et cuz post oīa miseriāꝝ abominamenta: quæ etiā dicere horroris ē: nihil spei præteritæ præter mortē occurreret: pacē petiuere. Magna hīc iter Spartanos & socios fuit deliberatio & cū plurimi inq̄tissimā ciuitatē sternendā solo: populūque infestissimū cū ipso noīe abolēdā p̄nunciarēt Spartani negauerūt se p̄missuros: nisi ut e duobus Græciæ oculis unū erueretur. insup̄ etiam pacē p̄miserūt: si Pyræi portus ducentia ī urbē munimina uerterent. nauesque reliquas ultro traderent. Hinc cōditioni addictis & succūbentibus Lacedæmonii Lysandꝝ ad cōponendas in urbe parendi leges constituerūt. Insignis hic annus & expugnatione Athenāꝝ. & morte Darii Persāꝝ regis. & exilio Dionysii Siciliæ tyranni fuit. Igit. xxx. rectores Atheniensibus ordinati. xxx. tyrāni exoriūt: qui primo se tribus. M. satellitū stipant. mox etiam. dcc. milites uictoris exercitus lateribus suis circūponūt. cædē oīum passim futuraꝝ: occiso Alcibiade auspiciant: q̄ fugiens in itinere clausus cubiculo uiuū in census ē: quo interfecto ultore quasi sublato securi miseras urbis reliquias cædibꝝ rapinisq; exhauriūt. Theramenē quoq; unū ex nūero suo: cui hæc displicere senserūt: in exēplūq; reliquoꝝ trucidāt. Itaq; oēs passim ex urbe diffugiunt: sed iterdictu Lacedæmonioꝝ: cuz p̄ totā Græciam exulibus negaret̄ hospitium: oēs se ad Argos ac Thebas cōtulerūt: ubi ita hospitalitatis obsequio forti sunt: ut nō soluz dolorē amissæ priæ lenirent: ueꝝ etiā spem recuperandæ meditarent. Erat inter exules Thrasibulus uir strenuꝝ: & generis nobilitate iter suos clarꝝ: q̄ auct̄or audēdi p̄ patria fuit. Itaque castellū Philē Atticoꝝ finiu collecti exules capiunt. multaq; ciuitatū opibus adiuti uires capeffūt: quibꝝ quoque

Lyfias Syracufanus orator: quafi in auxilium urbis: quæ efferet patria
communis eloquētia. d. milites cū ſtipendiis ſuis miſit atrox id præliū
fuit ſed his ꝑ patria pro libertate illis pro aliena dominatione certātib⁹
aīoꝝ atque cauſaꝝ ipſa quoque tulit pugna iudiciū. nam uicti tyran-
ni in urbē refugerūt omneſque quos ex Athenienſib⁹ prius ſibi ſatelli-
tes legerat tūc ſuſpectos ꝑditionis ab urbis cuſtodia remouerūt. Thra-
ſybulū quoque ipſum tētare corruptione auſi ſunt quod ubi fruſtra
ſperatū eſt accerſitis a Lacedæmonia auxiliis ruruſus ī bellū ruunt ubi
duo ſæuiſſimi omniū lōge tyrānoꝝ trucidāt. Cæteros uictos & ī fugā
uerſos Traſybulus ubi uel maxime Athenienſes eſſe intelligit clāore
cōſequitur oratione retinet precibus ligat ꝑponens ante oculos eorum
quos fugere uel ad quos refugere uellent ſibi aduerſus. xxx. dominos
nō aduerſus ciues miſeros bellū eſſe ſuſceptū. Quin potius oēs qui ſe
meminerūt eſſe Athenieſes ſequi oportere Athenienſiū libertatis ulto-
res. Itaque hæc exhortatio tantū apud eos ualuit ut mox reuerſi ī ciui-
tatē tyrānos arce decedere atque Eleuſin emigrare cōpulerūt qui poſt-
quam ī ſocietatē urbis ciues ſuos eaten⁹ exules exeperūt tyrānos ī bel-
lum æmulatione ſuſcitāt ꝑbus libertas alioꝝ quaſi ipſoꝝ ſeruit⁹ uide-
batur. Tūc ī dicta pugna cū prius quaſi ad colloquiū cōuenirēt circū-
uenti inſidiis ueluti pacis uictimæ trucidātur. Ita reuocati ī unū poſt
inexplebiles magnorū lachrimas gaudiōꝝ hæc priā fundamina recupe-
rata libertatis inſtaurant ꝑpoſita iuriſiurandi cōteſtatione uti diſcor-
diæ animoſitatesque præteritæ ī obliuionē ꝑpetuam atque ī immorta-
le ſilētiū deducant. Quod pactioſis gen⁹ quaſi nouā uitæ inſtitutionē
nouamque felicitatē ſtatus ſui informantes amneſtiam uocauerūt idē
abolitionē malorū. Sapientiffima fuit hæc Athenienſiū præſertim poſt
tanta miſeriaꝝ documēta ꝑuiſio ſi quo pacto res humanæ manēte cō-
ſenſu hominū ut ordinant ualere. Sed adeo hoc idē placitū iter ipſa
pene placiti uerba corruptū eſt ut uix intercedente biēnio Socrates ille
clariffimus philoſophorū adact⁹ malis ueneno ſibi apud eos uitam ex-
torſerit. Deinde uix. xl annis iterueniētib⁹ ut alia ſilētiū idē Athenienſes
adēpta ſibi penitus libertate ſub Philippo Macedonūꝝ rege ſeruiert.

Per cōcordiam res minimas crefcere: & ꝑ diſcordiam labi maxias.

Eruntamē ſapientiffimi omniū Athenienſes etiam ſuis malis
ſatis docti cōcordia mīmas res crefcere: diſcordia maxias labi
cūctaque uel bona uel etiam mala quæ foris geruntur inter-
nis eſſe radicata & emiſſa principiis domi abſterſere odia & foris bella

prefferunt reliqueruntque posteris suis de ruina sua exemplū de repati
one cōsiliū si tamē ob infirmissimā humanæ mentis mutabilitatē quod
in afflictis rebus cōsuli in p̄speris seruetur. Iisdem fere diebus bellū
ciuile imo etiā plusquam ciuile uix parricidio terminatū apud Persas
gerebatur Mortuo enī rege Dario cū Artaxerxes & Cyrus filii eius de
regno abigerent tandē magnis apparatibus magnis puinciarū ac popu
lorū ruinis ē utrinque certatū ī quo cōfliktu cū e diuerso cōcurrētes si
bi ambo fratres mutuo casus obiectauisset prior Artaxerxes uulnerat⁹
a fratre equi uelocitate morti exemptus euasit. Cyrus autem mox a co
horte regia oppressus finem certamini dedit. Artaxerxes ergo & præda
fraternæ expeditionis & exercitu potitus potestatē regni parricidio fir
mauit Sic uniuersa Asia atque Europa partim ī se singulæ partim in
ter se iuicem funeribus & flagitiis p̄miscabantur. Ecce paruissima pagi
na uerbisque paucissimis quantos de tot puinciis populis atque urbi
bus nō magis explicui actus operū quā implicui globos miseriarū. Quis
enī cladē illius temporis quis fando funera explicet aut æquare lachri
mis possit dolores? Verū tamē hæc ipsa quæ a multo īteriectu sæculorū
exoleuerunt facta sūt nobis exercitia īgeniorū & oblectamēta fabularū
quamquā si quis intētius adhibeat animū seseque toto mētis affectu
ipsis pene causis bellisque p̄miscet ac rursus ueluti ī arce spectaculi
cōstitutus utrunque ī suis qualitatibus tēpus p̄metiatur facile dixerī
cum iudicaturū neque illa nisi irato atque auersato deo posse tā īfeliciter
pturbari ac p̄misceri neque ista sic nisi propicio & miserante cōpo
ni. His deinde temporibus grauissimo motu terræ cōcussa Sicilia insup
& æstuantibus Actuæ montis ignibus fauillisque grandibus & calidis
cum detrimento plurimo agrorū uillarumque uastata est Tunc etiam
Athalente ciuitas Locris adhærens terræ contigua repētino maris im
petu abscissa atque in insulam desolata est Atheniensium quoque mi
serabiles reliquias pestis inuasit diuque populata est.

De bellis Romanorum.

Nno ab urbe cōdita. cccly obsidio Veiorū. x cōtinuis annis ob
sessores magis quā obsessos detriuit. Nā Romani repētis sæpe
hostiū eruptiōib⁹ cōminuti. præterea in hybernis bella sortiti
hyemare sub pellib⁹: postremū famē ac frigus in cōspectu hostiū p̄pe
ti coacti sūt. Urbem nouissime sine ullo digno Romanæ uirtutis testi
monio cuniculis & clandestina obreptione ceperunt. Hanc utilē magis
quā nobile uictoriā primo dictatoris Camilli: qui eā de Veientibus pa
trauit: exiliū: dehinc irruptio Galloy & incendiū urbis insequitur: cui

cladi audeat q̄sq̄: si potest aliquos motus t̄pis huius comparare: q̄uis non æque pendeat præteriti mali fabulam præsentis iniuria. Igit̄ Galli Senones duce Brenno exercitu copioso & robusto nimis: cum urbē clusiam: quæ nūc Dusia dicitur: obsiderent: legatos Romanor̄: q̄ tunc cōponendæ inter eos pacis gratia uenerant: in acie aduersū se uideri ut pugnantes: qua indignatione permoti Clusini oppidi obsidione dimissa totis uiribus Romam cōtendūt. Hos ita ruētes Fabius cū exercitu cōsul excepit. nec tamen obstitit. imo potius hostilis ille ip̄etus quasi aridam segetem succidit strauit. & transit. Testat̄ hanc Fabii cladem fluuius Alia: sicut Cremera Fabioꝝ. Nō. n. facile aliq̄ similem ruinaꝝ. romanæ militiæ recenseret: etiam si Roma insup̄ incensa nō esset. patentē Galli urbē penetrant. trucidant rigentes simulacroꝝ modo in suis cædibus senatores. eosque incēdio domoꝝ crematos. lapsu culminū suorū sepeliūt. Vniuersam reliquā iuuentutē: quam cōstat uix mille hominū tūc fuisse in arce Capitolii mōtis latitantē obsidiōe concludunt. Ibiq̄ ifelices reliq̄as fame: peste: despatōe: formidine terūt. subigūt. uēdunt. Nā mille libris auri discessiōis preciū paciscunt: non quod apud Gallos Roma p̄ui noīs fuit: sed q̄ illam sic iam ante detriuerant: ut amplius tūc ualere nō posset. Exeūtibꝝ Gallis remanserat ī illo quondam urbis ambitu iformiū ruinaꝝ obscœna cōgeries. & undiq̄ p̄ ip̄edita errantiū: & iter sua ignotoꝝ offensa uocis imago respōdētis trepidos suspendebat auditꝝ. horrore quatiebat aīos: silētioq̄ ip̄so terrebat. Siq̄dē materia pauoris ē raritas ipsa uocis. Hic illis mutare sedes: aliud icolare oppidū: altero & ceteri noīe cogitatū placitū atq̄ tentatū ē. Ent̄ paquoꝝ cōparatōe præsentia ponderant. enq̄bus recordatio suspirat. en: quæ incutiūt de eiecta: uel potiꝝ de neglecta religiōe pœnitentiam. Reuera pares sūt. & cōfetur̄ inter se hæ duæ captiuitates. Illa sex mētibꝝ desæuiēs: & tribꝝ diebꝝ ista transcurrens. Galli extincto populo: urbe deleta ipsiꝝ quoq̄ Romæ nomen in extremis cineribꝝ p̄sequentes. & Goti relicta intentōe prædandi ad cōfugia salutis: hoc ē scōꝝ locoꝝ agmina ignara cogētes. Ibi uix quenq̄ inuentū senatorē: q̄ uel absens euaserit: hic uix quenq̄ req̄ri: qui forte uel latēs perierit. Recte sane pōt cōparari: hūc fuisse ibi senatoroꝝ numeroꝝ: qui hic fuerit perditōꝝ. Plane: quod re pditur: fatendum est: in hac clade præsentī plꝝ deū sæuisse: homines minꝝ. Tum peragēdo ip̄se: quod illi nō impleuissent: cur eos miserit demonstrauit. q̄ppe: cū supra hūanas uires eēt incendere æneas trabes: & subruere magnor̄ moles structurar̄: ic̄tu fulminū forū cū imaginibꝝ uanis: quæ sup̄stitione miserabili uel deū: uel hominē mētiūt abiectū

est. Horumque omnium abominatorum quod immissa per hostem flamma non adiit: missus e caelo ignis evertit. Et: quoniam uber dicendi materia est: quae nequaquam hoc concludi libro potest: hic praesentis uoluminis finis sit: ut in subsequentibus caetera persequamur.

PAULI OROSII TERTII LIBRI INITIVM.

In superiori iam libro contestatus sum: etiam nunc necessarie repeto: secundum praecipuum tuum de antea actis conflictationibus saeculi & me nec omnia posse: quae gesta sunt: & sicut gesta sunt: explicare quoniam magna atque innumera copiosissime a plurimis scripta sunt. Scriptores autem etsi non easdem causas: easdem tamen res habuere propositas. quippe cum illi bella: nos bellorum miseras euoluamus. Praeterea ex hac ipsa: de qua quaeror: abundanti angustia oritur mihi: & concludit me sollicitudo nodosior. Si enim aliqua studio breuitatis omitto: putabunt aut mihi nunc defuisse: aut in illo tunc tempore non fuisse. Si uero significare cuncta: nec exprimere cuncta: nec exprimere studens compendiosa breuitate succingo obscura faciam. & ita apud plerosque erunt dubia: ut nec dicta uideantur maxime: cum e contrario nos uim regum: non imaginem commendare curem. Breuitas autem atque obscuritas: imo ut est sepe obscura breuitas: etsi cognoscendi imaginem praefert: aufert tamen intelligendi uigorem. Sed ego cum utrumque uitandum sciam: utrumque faciam: ut quocumque modo alterutra temperent: nec multa praetermissa: nec multum constricta uideantur.

Quomodo Galli Romam incenderunt.

Nunc ab urbe condita. ccc. lx. iiii. quae annum sicut gratissimum propter ignoratam sibi captiuitatem: Roma persensit ita magnificum propter insolitam pacem Graecia habuit. Eo siquidem tempore quo Galli Romam captam incensamque tenuerunt ac uendiderunt: Artaxerxes rex Persarum discedere ab armis: & quiescere in pace uniuersam Graeciam per legatos praecipit: denuncians contradictorem pacis bello impetendum: quem ita iubentem potuissent utique Graeciam constanter continere quam fortiter saepe uicerunt: nisi porrectam undecumque occasionem qua auide

desiderauerant: tam libenter hauissent. Ostenderūt. n. q̄ ægre & misere illa eatenus gesserint: quæ tam facile indigna etiam conditōe deposuerūt. Nam quid tam indignū liberis & fortibus uiris q̄ lōge remoti: sæpe etiam uicti hostis: & deinde minitantis imperio arma deponerē: paci q̄ seruire: si non ipso tantū annūciatæ pacis sono p̄ corda cunctoꝝ ægra belli tabuisset intentio: & post diuturnas laboruꝝ uigilias oscitantes ac stupefactos q̄es inopinata laxasset prius: quam ipsam quietē uolūtas pacta cōponeret. Vnde aut̄ tanta fatigatio omniū p̄ totam Græciā populorū corda corporaque oppresserit: quæ efferos aīos ignoto acquiescere ocio tam facile psuasit: q̄ breuissime ostēdam. Lacedæmonii utpote hoīes & Græci hoīes: quo plura habebant: eo ampliora cupiētes postq̄ auxilio Atheniensiuū potiti sunt: uniuersam Asiam spe dominationis hauserūt. Itaque toto orienti bellū mouentes Hircilidē ducē in hanc militiam legūt: qui cum sibi aduersus duos potentissimos Artaxerxis Persarū regis præfectos Pharnabuzū & Thissaphernē pugnanduz uideret: p̄uiso ad tēpus consilio: ut p̄odus geminæ cōgressionis eluderet denūciato bello unū appetit: alterū pacta pace suspendit. Pharnabuzū Thissaphernē apud Artaxerxem cōem tūc regem deserit: ut p̄ditorem præsertim qui cū hoste belli tpe de fœderis conditione pepigisset: hortaturque regē: ut in locū eius Cononē Atheniensem uirū: q̄ tūc forte apud Cyp̄ exulabat: ducē nauali bello constituat. Acceptis igitur. d. argenti talentis Conon p̄ Pharnabuzū euocat. classique præficitur: q̄ bus cōpertis Lacedæmonii & ipsi auxilia naualis belli a rege Aegypti Hercinione p̄ legatos petūt. a quo. c. instructas triremes & sexcenta. M. modia frumenti acceperūt: a sociis etiā undique magna cōtraxere subsidia. Cui militiæ consensu omniū Hagesilaū dncē decreuerūt: uiruz pede claudū: sed q̄ in difficillimo reꝝ statu mallēt sibi regem claudicare: quam regnū. raro nunquā ita pares oī industria duces in unū coire bellū: q̄ acerbissimis inuicē præliis fatigati: & multo sanguīe oblitī: uelut inuicti ab alterutro recesserūt. Igitur Conon accepto iteꝝ a rege p̄ seipsū magno stipendio reuersus ad classē iuadit hostiles agros: turres castella: cæteraque præsidia expugnat. & ueluti effusa tempestas: quacūque incūbit: cuncta p̄sternit. Lacedæmonii uero domesticis malis circūuenti extetnis inhiare desistūt: abiiciūtque spē dominatōis imminente piculo seruitutis. Hagesilaū aut̄: quem cū exercitu in Asiam miserant: ad subsidium patriæ reuocant. Interea Lyfander dux apud Spartā per Hagesilaū regē relictus maximā munitamque classeꝝ tūc instruxerat: motus æmulatione uirtutis Hagesilai: ut illo pedestrem

expeditionē agitante: ipse quoq; nauali discursu ora maritima puaga
retur. Conon uero suscepto oī negotio duplicē curā ipendebat: debēs
fociis sollicitudinē: patriā fidē: ut huic exhiberet natura, illis præberet
industriā: in hoc ppensior ciuibus: quod quieti libertatique eorū alieni
sanguinis discrimen ipenderet: pugnare aduersus insolentissimos ho
stes periculo regis: præmio patriæ. Conserunt itaque nauale certamen
Persæ Conone & Spartani Lyfandro duce. milites & remiges ipsiq; du
ctores uno pariter in mutuā cædē at dore rapiūtur. Magnitudine atq;
atrocitate belli isti⁹ inclinatus ex hoc sp̄e in posterū Lacedæmoniorum
stat⁹. pna nanq; ex illo fluere ac sublapsa retro referri spes Spartanorū
uisa: donec assurgendo ægre ac misere recidendo confecta & potestate
careret & noīe. Atheniensibus uero hæc cadē pugna initiū recuperadæ
potentiæ: sicut Lacedæmoniis amittendæ fuit. Primi igitur Thebāi au
xilio Atheniensium fulti superiore clade saucios ac trepidos aggrediūtur
multa animati fiducia ppter uirtutē & industriam Epaminūdæ ducis
sui: cum quo sibi facile obtinere posse imperiū totius Græciæ uidebant
Fit itaque terrestre præliū Thebanis mīmo negotio uincitibus. Vin
cis enī etiā hoc conflictu Lyfander & occiditur. Pausanias quoq; dux
alter Lacedæmoniorū insimulatus pditionis in exiliū trudit. Thebani
aut uictoria potiti: collecta uniuersi exercitus manu Spartam cōtēdūt
putantes se uacuā ciuitatem præsidio: nullo intraturos negotio: cuius
iam oēs pene copias cū ipso rege delessent: atque ab oib⁹ sociis destitu
tos uiderent Lacedæmonii piculo ciuitatis ipulsi: habito iexercitati mi
litis qualicūque delectu obuiā hosti pcedūt. Sed uicti semel aduersus
uictores obsistendi nec uirtus nec animus erat. Cū igitur cædes uni⁹ tā
tum pene partis ageret: repente rex Hagesilaus accersitus ex Asia ipro
uisus bello supuenit. Thebanosque iam successu duplicis uictoriæ læ
tiores segnioresque aggreditur. nec difficile supat maxime: cuz adhuc
apud ipsum pene integræ uires haberent. Ipse tamen Hagesila⁹ graui
ter uulneratus ē. At uero Athenienses cū cōperissent inspata Lacedæ
monios uictoria subleuatos: pristina seruitutis: de qua tunc respirare
uix cōperāt: trepidi metu exercitū contrahūt: eūque Boetiis i auxiliū
adiungūt cōmissu Iphicratis ducis: q̄ adolescens admodum uix nō dū
uiginti annos nat⁹ infirmitatē ætatis maturatæ animi nutriebat. Conō
quoque uir quidē Atheniensis. dux autē Persici exercitus: audito He
gesilai reditu: ad populandos Lacedæmoniorū agros reuertit. Ita Spar
tani exercitu circumsonantiū undique hostium clausi: atq; exterriti ul
tima ppemodum despatione tabuerunt. Sed Conon postquam uasta

hostilis soli populatione satiatus ē. Athenas p̄git in maxio gaudio ci-
uiū: ipse quippe tristis. cum uideret urbē populo quondā cultuq; or-
natissimā: tūc miserabili ruinaꝝ ac desolatōis squalore confectā. Itaq;
magnum pietatis miserationisque monumentū in reparationē eius opera-
tus ē. Namq; eā a Lacedæmoniis exinanitā lacedæmonioꝝ p̄sidiis re-
pleuit. Persis incēdentibꝝ cōcremata: Persis ædificatibꝝ reformauit. Inte-
rea Artaxerxes rex Persarꝝ: sicut in p̄cipio dictū ē: uniuersis Græciæ
populis per legatos: ut ab armis discederent: & paci acquiescerēt: iperauit
non quod misericorditer fessis cōsuleret. sed ne illo in Aegypto bellis
occupato aliqua in regnū suū tentaret irruptio. Cūctis igitur Græcis
optatissima q̄te resolutis: domesticoque ocio torpētibꝝ Lacedæmonii
in q̄ti magis q̄ strenui: & furore potius q̄ uirtute intolerabiles post bel-
la deposita tētant furta belloꝝ. Nā speculati absentia Arcadū castellū
eoꝝ repentina irruptiōe perfringūt. Arcades uero excitati iniuria huius-
mōdi sibi Thebanorꝝ auxilio amisso furto bellū repetūt. In eo p̄lio Ar-
chedamꝝ dux Lacedæmonioꝝ uulneratus: cū etiam cædi suos uictos
uideret: occisorꝝ corpora per p̄conē ad sepulturā poposcit: qd' signū
uictoriæ traditæ inter Græcos haberi solet. Thebani aut̄ hac cōfessiōe
cōtenti dato parcendi signo finē dedere certamini. Paucis deinde inter-
uenientibus induciarꝝ diebus Lacedæmoniis ad alia bella cōuersis The-
bani cū Epaminūda duce de iuadenda lacedæmonia quasi secura & de-
stituta cepe fiducia. Taciti intēpesta nocte lacedæmonē ueniūt. sed non
ita incautā uel indefensam: ut rebant: offendūt. Armati enī senes cū re-
liqua turba imbellis ætatis p̄cognito aduentu hostiū in ipsis se por-
tarꝝ angustiis obiecerūt. & aduersus. xv. milia militū uix centuz cōfecti
æuo hoīes pruperūt. His itaque tantā belli molē sustinentibus iuuen-
tus supueniens cōgredi aduersus Thebanos apto certamine incūctan-
ter decreuit. Cōmisso p̄lio cū Lacedæmonii uincūtur: repente Epa-
minūdas dux Thebanorꝝ incautius dimicans uulneratur: qua re dum
his ex dolore metus: illis ex gaudio stupor nascitur: ueluti ex cōsensu
tacito utrinque discessum est. Epaminūdas aut̄ grauiter sautiatus: cū
de uictoria suoꝝ cōperisset: scutūque deosculatus esset: remota manu
qua uulnus occluserat egressu sanguis ad mortē patefecit introitum
cuius mortē sic Thebanorꝝ p̄ditio subsecuta ē: ut nō pdidisse ducē: s; ip-
sicū eo tunc p̄isse uiderent. Contextui indigestæ historiæ inextrica-
bilē cladē atque incertos belloꝝ orbis huc atq; illuc lymphatico furo-
re gestorꝝ uerbis e uestigio secutus iplicui: quoniā tanto ut uideo inor-
dinatius scripsi: quanto magis ordinē custodiui. Improba dominandi

Lacedæmonioꝝ cupiditas quantis populis: qualibꝰ urbibꝰ: qbus p̄uin
ciis: cuiusmodi odioꝝ motus: quantas cās certaminū suscitavit: q̄s uel
numero uel ordine uel ratione disponat: cum ipsi quoque non plꝰ affli
cti bellis: quam belloꝝ confusione referant? si qdē tracto p̄ aliquot æta
tes cōtinuo hoc bello Atheniēses: Lacedæmonii: Arcades: Boetii: The
bani: postremo Græcia: Asia: Persis atque Aegyptiis cū Libya insulis
que maximis nauales simul pedestresque cōflictus indiscretis eger̄ dif
cursibus. referre cæsa hominū. M. non possem: etiā si bella numerarem
At nūc increpet hæc t̄pa: atque illa collaudet q̄cūque nescit hosce oēs
istaz̄ urbiū p̄uinciarūque populos ita nūc in solis ludis ac theatris cō
fenescere: sicuti tunc in castris maxime præliis que tabuisse. Florentissi
ma illa & totius tunc imperiū orientis affectans Lacedæmoniorū ciui
tas uix. c. habere potuit senes. ita incessabilibꝰ circūuēta malis imaturas
expēdebat misere ætates. Et querūtur nūc hoīes: quoz̄ refertæ pueris
& senibus ciuitates secura iuuenū p̄grinatione ditant. pacificis que ex
ercitis stipēdia domesticæ uoluptatis acquirūt: nisi forte ut assolēt hu
manæ mutabilitati sordere oīa præsentia nouitate rez̄ actu audituque
prurientibus etiam ipsa uita fastidio est.

Terræ motus in Achaia aliquando factus.

Nno ab urbe cōdita. ccc. lxxvi. sæuissimo terræ motu Achaia
uniuersa concussa ē. & duæ tunc ciuitates: idest Eborā & He
lice abruptis locoꝝ hiatibus deuorata. At ego nunc ecōtratio
poteram similia in diebus nostris apud Constantinopolim æque modo
principem gentiū prædicta & facta: sed non p̄fecta narrare: cū post ter
ribilē denunciationē consciamque mali sui consciam subter commota
funditꝰ terra tremere: & desup fusa celitus flāma p̄deret: donec oīoe
Arcadii principis & populi christiani: præsentē p̄ditionem deus exora
tus auerteret: p̄bens se solum eē & cōseruatorē humiliū: & punitorem
maloz̄. Sed hæc ut cōmemorata sint magis q̄ explicata: uerecundiæ cō
cesserim: ut & q̄ scit recolat. & q̄ nescit inquirat. Interea Romani: qui p̄
lxx. annos ab urbe Volscoꝝ: præterea Phaliscoꝝ: Equoz̄: & Sutrinoz̄
subacti & attriti assiduis bellis conficiebant: tandē in supra scriptis die
bus Camillo duce cepe easdeꝝ ciuitates. & rediuiuo finem dedere certa
mini. Prenestinos autem eodem t̄pe: q̄ usqꝫ ad portā Romæ bellando &
cedendo uenerant: ad flumen Aliam Tito Quintio pugnante uicerit.

Dicit Romam graui pestilentia laborasse.

Nno ab urbe condita. ccc. lxxxiiii. Lucio Genutio & Quinto Seruilio consulibus ingens uniuersam Romam pestilentia corripuit. nō ut assolet pl^{us} minusue solito tēporē turbata tēpies: hoc ē aut intēpestiua siccitas hyemis: aut repentinus calor ueris: aut ī congruus humor æstatis: uel autūni diuitis indigesta illecebra. insup etiam expirata de Calabria saltibus aera corrūpens repētinos acutæ infirmitatū afferre transcurfus: sed grauis & diuturna quæ ī nullo dispar sexu: in nulla dissimilis ætate generali cūctos per biēniū iugiter tabe confecit: ut etiā quos non egit in mortē: turpi macie exinanitos afflictosque dimiserit. Conquerens hoc: ut arbitror: loco obtrectatores tēporis christiani: si forte silentio præterierim: quib^{us} tūc cæremoniis Romani placauerit deos. & sedauerint morbos. Cum pestilētia indies crudesceret: auctores sua sere pontifices: ut ludi scænici diis expetētib^{us} ederent: & ita p^{er} depellēda temporali peste corporū accersitus ē perpetuus morbus aīorū. Vber nunc quidem mihi locus iste doloris atque īcrepationis est. sed in quo iā reuerentia tua studiū sapientiæ & ueritatis exercuit: mihi super eo audere fas nō ē. Cōmonuisse me satis sit: & ex quolibet intentione lectorē ad illius lectionis plenitudinē remisisse.

Marcus Curtius se præcipitio dedit.

Equitū hanc miserā lucē: miserorēque eius expiationem p^{ro}ximo anno satis triste prodigiū. Repente siquidē medio urbis terra dissiluit: uastoque præruptu hiantia subito īterna patuerūt. Manebat diu ad spectaculū terrorēque cūctorū patenti uoragiē īpudens specus: nefariāque uiui hoīs sepulturā diis interpretib^{us} expectabat. Satisfecit īprobis faucibus præcipitio sui Marcus Curtius: uir eques armatus. iniecitque crudeli terræ inopinatā facietatem: cui parū eēt: quod ex tanta pestilentia mortuos per sepulchra susciperet: nisi & uiuos scissa sorberet.

Vbi regnū macedonū: & ubi nat^{us} est Alexander.

Nno ab urbe cōdita. ccc. lxxxviii. iteꝝ terribilis. Galloꝝ īundatio iuxta Anienē fluuiū ad quartū ab urbe lapidē cōsedit: facile sine dubio pondere multitudis & alacritate uirtutis p^{er}turbatā occupatura ciuitatē: nisi ocio & lētitudine torpuisset. Vbi atrecif

simam pugnam Manlius Torquatus singulariter ichoauit: Tit^o Qui-
tus dictator cruentissima cōgressione cōfecit. fugati ex hoc prælio plu-
rimi Galli instauratis iteꝝ copiis in bellū ruētes a Gaio Sulpitio dicta-
tore supati sūt. Post paululū quoq; Thuscōꝝ pugna sub Gaio Mar-
tio consecuta ē: ubi coniici datur: quanta hominū multitudo cæsa sit:
quando octo. M. sunt capta Thuscōꝝ. Tertio aut̄ in iisdē diebus Galli
se in prædā p̄ maritima loca: subiectosque cāpos Albanis montibus dif-
fuderūt: aduersū quos nouo militū delectu habitu: conscriptisque le-
gionibus decē. lx. M. Romanōꝝ: negatis sibi auxiliis Latinōꝝ processerūt.
Consecit hanc pugna Marcus Valerius: auxiliante coruo alite: un-
de postea Coruin^o ē dictus. Occiso. n. puocatore Gallo hostes territi:
sparsimque fugiētes grauiter trucidati sunt. Numerandū etiā iter cæ-
tera mala censeo primū illud ictū cū Carthaginēses fœdus: quod iisdē
tpibus fuit. præserti ex quo tam grauia orta sunt mala: ut ex hīc cœpisse
uideant. Anno si quidē ab urbe condita quadringentesimo secundo
legati a Chartagine Romā missi sunt. fœdusque pepigerūt. Quam ex
ingressu Carthaginensiu in Italiā malōꝝ grauedinē secuturā: cōtinua-
rūque miseriā tenebras iuges historiā fides: locorūq; ifamia: & abo-
minatio dieꝝ: qbus ea gesta sūt p̄testant. Tunc etiam nox usq; ad plu-
rimam diei ptē tendi uisa ē. & saxea de nubib^o grando descendens ueris
terram lapidib^o uerberauit. Quib^o dieb^o & Alexander Magnus magn^o
uere ille gurges miseriā atq; atrocissimus turbo toti^o oriētis ē natus.

Artaxerxes Iudæos captiuos ducit.

Vm etiam Ochus: q & Artaxerxes post transfactū ī Aegypto
maximū diuturnūque bellū plurimos Iudēōꝝ in transmigra-
tionem egit. atque in Hyrcania ad Caspiū mare habitare præ-
cepit: quos ibi usq; in hodiernū diē amplissimis generis sui incremētis
extat consistere. atque exinde quandoque erupturos opinio est: cuius
etiam belli tempestatē transcurrens & Sidona opulentissimam Phœni-
cis puincia urbem deleuit. & Aegyptum quanuis prius uictus tūc ta-
men subactam: cōminutamque ferro Persāꝝ subiecit īperio. Iam hinc
statim a Romanis aduersus Sannitas gentē opibus armisque ualidam
p̄ Campanis & Sidicinis bella suscepta sunt. Sanniticū bellum ancipiti
statu gestum Pyrrhus uel maximus Romani noīs hostis excepit. Pyr-
rhi bellū mox punicū consecutus ē. Et quis nunq̄ post mortē Numæ
a belloꝝ cladibus fuisse cessatum Iani patentes sp̄ portæ indicent: ex eo

tamen: ueluti p̄ meridiē toto īpressus cœlo malorū feruor inēaduit.

Initium belli Punici.

Orro aut̄ inchoato semel bello Punico ut̄ aliquādo bella cædes atque ruina oīumque infandæ mortiuū genera: nisi Cæsare Augusto imperante cessauerint: inq̄rat: iueniat. p̄dat: q̄s quis infamanda christiana t̄p̄a putat. Atq̄ illo tamē iter bella Punica unius anni: ueluti alitis præteruolantis excursu Romani propter Iani portas clausas inter febres morbosq̄ rei publicæ adhuc breuissimo pacis signo: uelut tenuissimo aquæ gelidæ haustu illecti sunt: ut in peius recalescentes: multo grauius uehementiusque afflictarent̄. At uero si idubitatissime cōstat sub Augusto primū Cæsare post Parthicā pacē uniuersum terrarū orbē positis armis: abolitisq̄ discordiis generali pace & noua q̄ete compositū Romanis paruissē legibus: Romana iura: q̄ p̄pria arma maluisse: sp̄etisque ducibus suis iudices elegisse romāos. Postremo oībus gentib⁹ cūctisque puinciis innumeris ciuitatib⁹: infinitis populis: totis terris unā fuisse uolūtātē: libero honestoque studio īseruire paci: atq̄ in cōe cōsulere: quod prius ne una q̄dē ciuitas un⁹ uel populus ciuiū: uel quod maius ē: una domus frat̄rū iugiter habere potuisset. Quod si etiam cū ip̄ante Cæsare ista puenerint: ī ip̄so imperio Cæsaris illuxisse ortū in hoc mundo domini nr̄i Iesu christi liquidissima p̄batione manifestū ē: inuiti licet illi quos in blasphemā urget iūdia: cognoscere faterique cogūf: pacē istam totius mūdi & tranquillissimā serenitatē nō magnitudine Cæsaris: sed potestate filii dei: q̄ in dieb⁹ Cæsaris apparuit: extitisse. nec unius urbis īperatori: sed creatori orbis uniuersū orbē ipsum generali cognitōe paruissē: q̄ sicut sol oriens diez luce pfundit: ita misericorditer adueniens extenta mūdū pace uestierit. Quod plenius cū ad id ipsū: pficiente domino uentū fuerit: p̄feremus.

Quod Romani Latinis bellū intulerunt.

Gitur. cccc viiii. ab urbe condita Romani bellū Latinis rebelantib⁹ intulerūt Manlio Torquato & Decio Murena consulibus: in quo bello unus cōsul interfectus ē. alter extitit parricida. Manlius enī Torquatus filiū suū pemit: iuuenē uictorē interfectoremque Metii Thusculani nobilis militis: & tū præcipue puccātis atq̄ insultantis hostis. Ali⁹ uero cōsul: cū iterato cōfliktu illud cornu

cui præerat cædi atque affligi uideret: in confertissimos hostes spõte p
lapsus occubuit. Manli^o q̄uis uictor: occursum tamen nobiliũ iuuenum
Romanorũ: q̄ legitime exhiberi solet: triumphans parricida nõ meruit.
Anno aut̄ post hũc subsequente Minutia uirgo uestalis ob admissũ i
cestũ dominata ẽ. uitaque obruta in campo: q̄ nũc Sceleratus uocatur

Scelus matronarũ hic refertur.

T uero paruo ex in tempore interiecto: horresco referre: quod
gestũ est. Nam Claudio Marcello & Valerio Flacco cõsulib^o
incredibili rabie & amore scelex Romanæ matronæ exarserũt
Erat utique fœdus ille ac pestilens ann^o. inflictaque iam undiq; cater
uatim strages egerabant. & adhuc penes oēs de corrupto aere simplex
credulitas erat. cũ existente quadam ancilla indice & cõuincente: primũ
multæ matronæ ut biberẽt: quæ coxerant: uenena cõpulsæ: deĩde simul
ut haufere consũptæ sũt. Tanta aut̄ multitudo fuit matronarũ i his fa
cinoribus conscia: ut. ccc. lxxx. damnatæ ex illis simul fuisse referant.

Alexander rex a Lucanis uictus & occisus.

Nno ab urbe cõdita. ccc. xxii. Alexander rex Epirotarum Ale
xandri illius Magni autũculus traiectis in Italiam copiis: cũ
bellũ aduersus Romanos pararet: & circa finitimas Romæ ur
bes firmaret uires exercitus sui: auxiliaque uel sibi acqreũt uel hostib^o
subtrahere studens bellis exerceret: a Sannitis qui Lucanæ gẽti suffra
gabant maximo bello i Lucania uictus atque occisus ẽ. Sed quoniam
aliquantũ Romanas clades recẽsẽdo pgressus sũ: uel Alexandri isti^o
mentionẽ cõmonitus de Philippo Macedonũ rege: qui Olympiadẽ
hui^o Alexandri Epirotæ sororeũ uxoreũ habuit: ex qua Alexandrũ ma
gnũ genuit: paucissimis annis retro repetitis magna paruis: inq̄tũ pote
ro: colligam.

De regno Philippi patris Alexandri regis macedoniæ.

Nno ab urbe condita. cccc. Philippus Amyntæ filius Alexan
dri pater regnũ macedonũ adeptus. xxv. annis tenuit: quibus
hos oēs acerbitatũ aceruos cũctasque malorũ moles struxit.
Hic primum ab Alexandro fratre obses Thebanis datus p̄ triennium
apud Epaminundaz strenuissimũ impatorem & summũ philosophũ

eruditus est. Ipso aut Alexandro interfecto scelere Eurydices matris: quibus ea commisso adulterio: & altero primo filio occiso filiaque uiduata generi nuptias mariti morte pepigisset: compulsa a populo regnum: quod paruo occisi fratris filio tuebatur suscepit: qui cum foris concursu exurgentium undique hostium: domi autem deprehensam saepe insidiarum metu fatigaretur: primum bellum cum Atheniensibus gessit. Quibus uictis arma ad Illyrios transtulit: multisque milibus hostium trucidatis Larissam urbem nobilissimam cepit. Inde Thessalia non magis amore uictoriae: quam ambitione habendorum equitum Thessalorum: quorum robur exercitui suo admisceret: inuasit. Ita Thessalis ex improviso praecipue occupatis atque in potestate redactis iungendo equitum peditumque fortissimas turmas & copias inuictissimum fecit exercitum. Igitur uictis Atheniensibus subiectisque Thessalis Olympiadem Euruchae regis molossorum sororem duxit uxorem. Qui Eurucha cum per hoc quod societatem macedonum affinitate regis paciscebat: imperium suum se dilaturum putaret: per hoc deceptus amisit. priuatusque in exilio consenuit. Deinde Philippus cum Methonam urbem oppugnaret: ictu sagittae oculum perdidit. ipsam uero urbem mox expugnauit. & cepit. Exin Graeciam totam prope consiliis praue tam uiribus domuit. Quippe Graeciae ciuitates: dum imperare singula cupiunt: imperium omnes perdidit. Et dum in mutuam exitium sine modo ruunt: omnibus perire: quod singulae admitterent: oppressae demum seruientesque senserunt: quarum dum insanas conuersationes Philippus ueluti e specula obseruaret: auxiliumque se inferioribus suggerendo: contentiones bellorum fomites callidus doli artifex foueret: uictos sibi pariterque uictores subiecit. Huic autem ad obtinendam totius Graeciae dominationem: dominatio immoderata Thebanorum dedit facultatem: qui uictos Lacedaemonios ac Phocenses: caedibus & rapinisque confectos: cum insuper in consilio Graeciae tanta pecuniae multa onerauissent: quantam illi soluere nullo modo possent ad arma fugere coegerunt. Itaque Phocenses & Philomello duce & auxiliis Lacedaemoniorum Atheniensiumque fulti commissa pugna hostibusque fugatis Thebanorum castra ceperunt: Sequenti praelio inter imensas utriusque populi strages Philomellus occisus est: In cuius locum Phocenses Enomaum ducem creauerunt. Porro autem Thebani & Thessali omisso delectu ciuium Philippum Macedoniae regem: quem hostem prius repellere laborabant: ultro sibi ducem expetiuerunt. Commisso praelio & Phocensibus pene ad internitionem caesis uictoria ad Philippum concessit. Sed Athenienses audito belli euentu: ne Philippus transiret in Graeciam angustias thermopylarum pari ratione: sicut aduentantibus antea Persis oc

cupauere. Igitur Philippus: ubi exclusum se ab ingressu Græciæ præstructis thermopylis uidet: paratū in hostes bellū uertit in socios. Nā ciuitates quæ paulo ante dux fuerat: sibi aggratulantes: ac se excipiētes patentes hostiliter iuadit. crudeliter diripit oīque societatis conscientia penitus abolita cōiuges: liberosque omnium sub corona uēdidit. templa quoque uniuersa subuertit. spoliauitque. nec tamen unquam p. xxv. annos quasi iratus diis uictus ē. Post hæc in Cappadociam transit. ibique bellū pari perfidia gessit. captos p. dolū finitimos reges iterfecit. totamque Cappadociā i. perio Macedonia subdidit. Inde post cædes & incendia depredationesque in socias urbes gestas: parricidia i. fratres cōuertit: quos patri ex nouerca genitos cu3 coherædes regni uere res: interficere aggressus ē. Cū aut unū ex his occidisset: duo in Olynthū confugerūt. quam mox Philippus hostiliter aggressus urbē antiquissimam & florentissimā: cædibus ac sanguine repletā opib' hoibusque uacuauit. abstractos & frēs supplicio & neci dedit. Dehinc cū excidio sociorū & parricidio fratry elatus licere sibi oīa: quæ cogitauiss; putaret: auraria loca in Thessalia & argenti' metalla in Thracia inuasit. ac ne aliquod ius uel fas inuiolatu3 prætermitteret: præoccupato mari & classe dispsa piraticā quoque exercere instituit. Præterea cū eu3 fratres duo Thraciæ reges de regni terminis ambigētes: iudicē ex cōsensu præoptauissent: Philipp' more ingenii sui ad iudiciū tanq̄ ad bellū cū instructo exercitu ingressus iscios iuuenes uita regnoq3 priuauit. Athenienses uero q. pri' Philippi ingressū thermopylarū munitōe repulerāt ultro pacē ei' expetētes: fraudulentissimū hostē de neglecta introitus custodia cōmouerūt. Cæteræ etiā Græciæ ciuitates ut itenti' ciuilibus bellis uacarēt: sub specie pacis & fœderis sponte se externæ dnatiōi subiecerūt. maxie cū Thessali Boetiiq3 poscerēt Philippū: ut p. fessū se aduersū Phocenses ducē exhiberet: susceptūq3 bellū gereret: cōtra Phocēses adhibitis secū Atheniētib' & Lacedæmoniis: uel differri bellum: uel auferri precio & precib' laborabant. Philipp' tacite utrisq3 diuersa p. misit: Phocētib' pacē & ueniā se datū sacro cōfirmās. Thessalis uero affuturū se mox cū exercitu spōdet. bellū tamen ab utrisq3 pari uertat. Igit' Philipp' instructis copiis angustias thermopylarū secur' igredit. easq3 occupatas: dispositis præsidiis emunit. Tūc q3 primū se non Phocēses soli. sed & oīs Græcia captā eē p. sensit. Siqdē primo Phocenses Philipp' rupta fide: calcatoq3 sacro infandæ dilaceratōi dedit. Inde oīum urbes finesque populatus cruenta præsentia effecit: ut etiam absens timeretur. Vbi uero in regnū rediit. more pastorū qui pecora sua

nūc p̄ æstiuos: nunc p̄ hybernos saltus circūducunt: populos & turbas
ut illi replenda: uel relinquenda quæque loca uidebant: ad libidinē suā
transfert. Miseranda ubique facies: & atrocissimū miseriarū gen^o obuer
sabat: p̄peti excidiū sine irruptione: sine bello captiuitatem: sine crimīe
exiliū sine uictore dominatū. Premit miseros iter iniuriarū: stimulos su
p̄fus paucor. ipsaque dissimulatione dolor crescit hoc altius demiss^o
quominus p̄fiteri licet timētibus ne ipsæ quoque lachrimæ p̄ o cōtūa
cia accipiātur alios populos auulsos a sedibus suis finib^o hostiū oppo
nit. alios in extremis regnī termīs statuit. quosdā æmulatione uiriū ne
possent quod posse credebātur in supplemēta exhaustarū urbium diui
dit. Ita gloriosissimū illud quondam florētis græciæ corpus in multas
laceratasque particulas extincta primū libertate cōcidit. Sed hæc cum
p̄ aliquā itas Græciæ ciuitates exercuisset & tamē omnes metu premeret
coniciens ex præda paucorū opes omniū ad p̄ficiendā æqualē ī uniuers
fis uastationē utili emolumēto necessariā maritimā urbē ratus Byzā
tium nobilem ciuitatē aptissimam iudicauit ut receptaculū sibi terra
marique fieret eamque obsistentem ilico obsidione cinxit

De ciuitate Bizantio quæ Constantinopolis dicta est.

Aec autem Byzantiū quōdam a Pausania rege Spartanorū cō
dita. post autē a Cōstantino christiano p̄ricipe ī maius aucta &
Constantinopolis dicta gloriosissimi nūc imperii sede s& toti^o
caput orientis est. Philippus uero post longam & irritā obsidionem. ut
pecuniā quam obsidēdo exhauferat prædando repararet piraticam ag
gressus ē Captas itaque. clxx naues mercib^o confertas distraxit. & anhe
lāti iopiæ p̄ua recreatiōe subuenit. Inde p̄pter agēdam prædā & curan
daz obsidionē diuisit exercitū. Ipse autē cū fortissimis profectus multas
Cherronesi urbes suscepit. p̄fligatisque populis opes abstulit Ad Scy
thiā quoq; cū Alexādro prædandi itentiōe p̄transiit Scythas tūc Ethe
as regebat q̄ cū Istriarorū bello premeret auxilia a Philippo p̄ Apol
loniēses petiit: Sed cōtinuo Istriarorū rege mortuo & belli metu & auxi
liorū necessitate liberat^o pactiōez fœderis cū Philippo habitam dissol
uit. Philipp^o dimissa obsidiōe Byzantii Scythicū bellū totis uirib^o ag
gredit Cōmissioq; prælio cū Scythæ & nūcro & uirtute præstarēt. Phi
lippi fraude uicūf. In ea pu. xx. M pugna erorū ac fœmiaz Scythicæ gē
tis capta pecorū magna copia abducta auri atque argenti nihil reptum
Nam & ea res p̄rio fidē inopiæ Scythicæ dedit Viginti milia nobilium

equorum sufficiens generi in Macedoniam missi sunt. sed reuertenti Philippo Traballi bello obuiant: In quo ita Philippus in femore uulneratus est: ut pro corpore eius equus interficeretur. Cumque eum omnes occisum putarent in fugam uersi praedam amiserunt. Aliquantula deinde mora dum conualescit a uulnere: in pace conqueuit. Statim uero ut conualuit: Atheniensibus bellum intulit: qui in tanto discrimine positi Lacedaemonios quodam hostes: tunc socios asciscunt: totiusque Graeciae ciuitates legationibus fatigant: ut eum hostem comibus uiribus petant. Itaque aliquantae urbes Atheniensibus sese coniungere: quasdam uero ad Philippum belli metus traxit. Praelio commisso cum Athenienses longe maiori numero militum praestarent assiduis tamen bellis indurata Macedonum uirtute uincuntur: quam pugnam longe omnibus anterioribus bellis atrociorē fuisse ipse rex exitus docuit.

Græcia libertatem suam amisit.

Am & hic dies apud uniuersam Graeciae acquisitae dominationis gloria & uetustissimae libertatis statum finiuit. Postea Philippus cruentissimam uictoriam in Thebanos & Lacedaemonios exercuit. Si quidem principes ciuitatum alios securi percussit. alios in exilium egit. & omnibus bonis priuauit. Pulsos quidem a ciuibus in patriam restituit: ex quibus CCC. exules iudices rectoresque praefecit. qui ut antiquum dolorem noua potestate curarent: pressos infeliciter populos in spem libertatis respirare non sinerent. Praeterea magno delectu militum in subsidium regiae dispositionis ex tota Graecia habito. CC. milia peditum: & XV. milia equum absque exercitu Macedonum & infinita gentium barbarie Persica expeditio in Asia missurus instruxit. Tres duces: hoc est Parmenionem: Amyntam & Attalum praemittendos in Persas legit. Et dum supra scriptae copiae de Graecia congregarent: Alexandri: qui erat Olympiadis uxoris suae frater: & post a Sabinis in Lucania prostratus est: quem Epiri regem ob mercedem stupri perpetrati in eum constituerat nuptias in copulando ei filiam suam Cleopatram celebrare decreuit: qui cum pridie quam occideretur interrogatus fuisset: quis finis homini esset magis optandus: respondisse fertur. eum esse optimum: qui uiro forti pro uirtutum suarum gloriam in pace regnanti sine conflictatione corporis. & dedecore animi subitus & celer inopinato ferro potuisset accideri: quod ipsi mox contigit. Nec ab iratis diis quos se pro paruipenderat: quorumque aras templa simulacraque subuerterat: qui lectissimam: ut ipsi uidebat: mortem adipisceretur: potuit impediri. Nam die nuptiarum: cum ad ludos magnifice apparatus inter duos Alexandros filiumque contenderet. a Pausania nobili Macedonum adolescente in angustiis sine custodibus circumuentus occisus

est. Asserant nūc: multisque hęc uocib⁹ efferāt: quasi uiroꝝ fortiū lau-
des & facta felicia: qb⁹ amarissimæ alioꝝ calamitates in dulces fabulas
cedūt: si tamē nunq̄ ipsi iūrias qb⁹ aliquando uexant: relatu tristiori
deplorēt. Si uero de ppriis querimoniis tantū alios audiētes affici uo-
lunt: q̄tū ipsi ppetiēdo senserūt: prius ipsi nō præsentiū prætērita sed
gestis gesta cōparent. & utraq; ex auditu: uelut certi alienoꝝ arbitri iu-
dicēt p. xxv. annos incēdia ciuitatū: excidia belloꝝ: subiectōes puīciarū
cædes hoīum: opū rapinas: prædas pecoꝝ: mortuoꝝ uenditōes: captiui-
tatesque uiroꝝ unius regis fraus efferā. & dominatus agitauit.

Alexander successit Philippo in regnū.

Vfficerent ista ad exemplū miseriarū insinuata memoriæ nræ
gesta p Philippū: etiā si Alexander ei nō successisset in regnū
Cuius bella: imo sub cuius bellis mūdi mala ordine sequētia
suspendo paulisper: ut in hoc loco pro cōuenientia tempoꝝ Romana
subiici i. Anno ab urbe condita. ccccxxvi. Caudinas furculas satis cele-
bres & famosas insignis romanoꝝ fecit infamia. Nā cū superiore bello
uiginti milia Sannitū Fabio magistro equitū pugnā conferente cecidif-
sent: circumspectiore cura Sannites ac magis instructo apparatu apud
Caudinas furculas confederunt: Vbi cū Vecturiū & Posthumiū con-
sules omnesque copias Romanoꝝ angustiis locoꝝ armisq; clausisset:
Pontius dux eoꝝ intantū abusus ē uictoriæ securitate: ut Herennium
patrē consulendū putaret: utꝝ occideret clausos: an parceret subiuga-
tis, ut uiuos tamē dedecori reseruaret: elegit. Romanos enī antea sapi-
fime uinci & occidi: nunquam autem capi: aut ad deditiōē cogi potu-
isse constabat. Itaque Sannites uictoria potiti uniuersū exercitum Ro-
manū turpiter captū: armis etiā uestimentisq; nudatū: tantū singulis
uilioribus operimentis ob uerecūda corpoꝝ tegenda cōcessis: sub iugo
missum: seruitioq; subiectū: longū agere pompæ ordinē præceperunt.
Secentis autē equitibus Romanis in obsidatū receptis oneratos ignomi-
nia cæteris rebus uacuos consules remiserūt. Quid de exaggerāda hui⁹
foedissimi foederis macula uerbis laborē: qui tacere maluissem? Hodie
enī Romani aut oīo nō essent: aut Sannio dominante seruirent: si fideꝝ
foederis: quā sibi seruari a subiectis uolūt: ipsi subiecti Sannitib⁹ serua-
uissent. Posteriore anno infringūt Romani firmatā cū Sannitib⁹ pactio-
nē: eosq; in bellū cogūt: quod Papyrio consule insistēte cōmissum ma-
gnas strages utriusq; populi dedit. Cūque hinc ira recētis ifamiæ ide